

AVGVSTVS

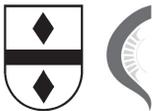
Mijn Wapenfeiten

AVGVSTVS

Mijn wapenfeiten

vertaald uit het Latijn en het Grieks
door Vincent Hunink

Hilversum/Nijmegen
Verloren/Carptim
2019

Inhoud

Inleiding	5
<i>Mijn wapenfeiten</i> vertaald uit het Latijn en het Grieks	8
Deze uitgave	46
Colofon	47

Inleiding

Toen keizer Augustus (63 v.Chr.-14 n.Chr.) zijn einde voelde naderen, besloot hij een tekst op te stellen over zijn politieke, militaire en economische prestaties. Er viel genoeg te melden over de decennia dat hij formeel als *princeps* ('eerste man') en feitelijk als autocratische alleenheerser het Romeinse Rijk had geregeerd. Zijn tekst, die bekend staat onder de titel *Res Gestae*, is bewaard gebleven, zij het via een nogal ruime omweg.

Oorspronkelijk is Augustus' tekst kort na zijn dood voorgelezen in de Senaat en aansluitend, conform de wens van de overledene, als inscriptie aangebracht op twee bronzen zuilen in Rome, vlakbij zijn Mausoleum. Dat origineel is verloren gegaan. De bewaarde tekst gaat terug op vier kopieën die zijn gevonden in Klein-Azië, het huidige Turkije. De belangrijkste van die vier is een tweetalige, Latijns-Griekse versie uit een tempel ter ere van Rome en Augustus in Ankara (vandaar dat de inscriptie soms wordt aangeduid als *Monumentum Ancyranum*). Dat uiterekend het verre Ankara de vindplaats is lijkt misschien vreemd. Maar Augustus had duidelijke banden met de stad: zo heeft hij haar tot hoofdstad van de provincie Galatië gemaakt.

De Latijnse versie uit Ankara is aangebracht bij de ingang van de tempel, de Griekse versie aan de zijkant (op de buitenkant van de *cella*). Het ligt voor de hand dat de Latijnse versie het origineel is, dat in deze vorm door Augustus is goedgekeurd. Het staat vast dat Augustus ook actief is geweest als prozaschrijver. Zo was hij onder meer auteur van brieven en redevoeringen en een persoonlijke autobiografie over het eerste deel van zijn leven (volgens Suetonius liep dat werk tot de oorlog in Cantabrië (29-19 v.Chr.)). Het is dus ook goed mogelijk dat de *Res Gestae* door Augustus hoogstpersoonlijk zijn geschreven of gedicteerd, zoals de tekst zelf feitelijk suggereert (zie paragraaf 4 en 35). De tekst wordt zowel voorafgegaan als besloten met woorden over Augustus in de derde persoon enkelvoud. Die zijn wellicht toegevoegd door iemand anders dan Augustus, al kan hij ze ook zelf hebben geschreven, naar het voorbeeld van zijn adoptiefvader Julius Caesar.

De status van de Griekse tekst is iets minder duidelijk. Het gaat vermoedelijk om een officiële vertaling, die bedoeld was om de tekst voor de lokale bevolking in Klein-Azië te ontsluiten. De eenvoudigste mogelijkheid is dat Augustus zelf

opdracht gaf tot de vertaling en haar ook persoonlijk heeft goedgekeurd. Het is ook denkbaar dat hij de vertaling zelf heeft vervaardigd, eventueel met hulp van een Griekse vertaler. De kleine en grotere afwijkingen in de tekst zijn dan door hemzelf gesanctioneerd of opzettelijk aangebracht. Het zou natuurlijk ook kunnen gaan om een lokaal initiatief van de autoriteiten in Klein-Azië, waarvoor de keizer in algemene zin toestemming gaf zonder in detail alles mee te lezen. In dat geval laat een aantal inhoudelijke afwijkingen zich minder gemakkelijk verklaren.

Hoe dan ook vormen minstens de Latijnse *Res Gestae* een bewust gestileerde tekst vanuit één perspectief: dat van Augustus zelf. We lezen over zijn successen en prestaties, zijn gulle gaven en clementie, zijn vaderlandslievendheid en belangeloze activiteiten ten behoeve van de staat en de Romeinse traditie. Geen woord wordt besteed aan executies, vergeldingsacties en bloedvergieten, aan onderdrukking en machtsmisbruik, of aan tegenslagen en mislukkingen. Alles is één glorieus geheel, de tekst is een ronkend staaltje zelfverheerlijking. Kortom, dit is geen objectief verslag of genuanceerde geschiedschrijving, geen subtiele autobiografie, maar propaganda. We krijgen te lezen wat de schrijver, Augustus, op de voorgrond wil brengen, het is zijn visie op zijn carrière en zijn tijd, en hij wil vooral een krachtig beeld neerzetten. De *Res Gestae* zijn daardoor toch ook een persoonlijk document, al suggereren toon en stijl iets anders.

Vanzelfsprekend vormen de *Res Gestae* een onmisbaar document voor historici en archeologen. Maar ook voor liefhebbers van Latijn of Grieks heeft de tekst veel te bieden. En dan vooral liefhebbers van Latijn *en* Grieks: juist de tweetalig overgeleverde tekst biedt een prachtige kans om te lezen in de beide oude talen tegelijk, en daarbij te speuren naar de kleine en grote verschillen. De lectuur biedt daarmee ook een concreet inzicht in de antieke vertaalpraktijk. In de niet-christelijke literatuur is zulk vergelijkend onderzoek niet vaak mogelijk. Dat geldt zeker voor de weergave van een Latijns origineel in het Grieks (in plaats van omgekeerd).

De hier geboden nieuwe vertaling van de *Res Gestae* is tweeledig: de Latijnse en Griekse versies zijn beide integraal vertaald, om zo een detailvergelijking ook praktisch mogelijk te maken. Beide vertalingen zijn gepubliceerd in *Lampas*, tijdschrift voor classici, 52 (2019), nr. 3, blz. 7-29, als onderdelen van een themanummer *Res Gestae Divi Augusti* over keizer Augustus (zie: verloren.nl/tijdschriften/lampas, en zie ook achterin deze uitgave).

In dit boekje zijn beide vertalingen opnieuw opgenomen, maar nu direct bij elkaar, en voorzien van de brontekst. De uitgave is speciaal bedoeld voor iedereen die interesse heeft in vertalingen vanuit het Latijn en Grieks. Van annotatie en geschiedkundig of archeologisch commentaar is afgezien. Wie op zoek is naar meer achtergrondinformatie kan gemakkelijk terecht in het genoemde themanummer van *Lampas* en de daarin vermelde secundaire literatuur.

Dit boekje is gemaakt door stichting Carptim, in samenwerking met Uitgeverij Verloren. De opdrachtgevers en de vertaler spreken de wens uit dat deze uitgave ook bij nieuwe lezers belangstelling zal wekken voor het vertalen van Latijn en Grieks.

Rerum gestarum diui Augusti, quibus orbem terrarum imperio populi Romani subiecit, et inpensarum quas in rem publicam populumque Romanum fecit, incisarum in duabus aheneis pilis, quae sunt Romae positae, exemplar subiectum.

- 1 (1) Annos undeuiginti natus exercitum priuato consilio et priuata impensa comparauī, per quem rem publicam a dominatione factionis oppressam in libertatem uindicauī. (2) Eo nomine senatus decretis honorificis in ordinem suum me adlegit Caio Pansa et Aulo Hirtio consulibus, consularem locum sententiae dicendae simul dans, et imperium mihi dedit. (3) Res publica ne quid detrimenti caperet, me propraetore simul cum consulibus prouidere iussit. (4) Populus autem eodem anno me consulem, cum consul uterque in bello cecidisset, et triumphurum rei publicae constituendae creauit.

- 2 (1) Qui parentem meum interfecerunt, eos in exilium expuli iudiciis legitimis ul-
tus eorum facinus, et postea bellum inferentis rei publicae uici bis acie.

Μεθρημηνηνευμέναι ύπεγράφησαν πράξεις τε καί δωρεαί Σεβαστοϋ θεοϋ, ἄς ἀπέλιπεν ἐπὶ Ῥώμῃς ἐνκεχαραγμένας χαλκαῖς στήλαις δυσίν.

- 1 (1) Ἐτῶν δεκαεννέα ὧν τὸ στράτευμα ἐμῆι γνώμῃ καὶ ἐμοῖς ἀναλώμασιν ἠτοίμασα, δι' οὗ τὰ κοινὰ πράγματα ἐκ τῆς τῶν συνομοσαμένων δουλήας ἠλευθέρωσα. (2) Ἐφ' οἷς ἡ σύνκλητος ἐπαινέσασά με ψηφίσμασι προκατέλεξε τῆι βουλῆι Γαίωι Πάνσῃ Αὔλῳι Ἰρτίῳι ὑπάτοις ἐν τῆι τάξει τῶν ὑπατευσάντων τὸ συμβουλευεῖν δοῦσα, ῥάβδους τέ ἐμοὶ ἔδωκεν. (3) Περὶ τὰ δημόσια πράγματα μὴ τι βλαβῆι, ἐμοὶ μετὰ τῶν ὑπάτων προνοεῖν ἐπέτρεψε ἀντιστρατήγῳ ὄντι. (4) Ὁ δὲ δῆμος τῷ αὐτῷ ἐνιαυτῷ, ἀμφοτέρων τῶν ὑπάτων ἐν πολέμῳ πεπτωκότων, ἐμὲ ὑπατον ἀπέδειξε καὶ τὴν τῶν τριῶν ἀνδρῶν ἔχοντα ἀρχὴν ἐπὶ τῆι καταστάσει τῶν δημοσίων πραγμάτων εἶλατο.

- 2 (1) Τοὺς τὸν πατέρα μου φονεύσαντας ἐξώρισα κρίσεσιν ἐνδίκῳις τειμωρησάμενος αὐτῶν τὸ ἀσέβημα καὶ μετὰ ταῦτα αὐτοὺς πόλεμον ἐπιφέροντας τῆι πατρίδι δις ἐνείκησα παρατάξει.

Overzicht van de wapenfeiten van de vergoddelijkte Augustus, waarmee hij de wereld heeft onderworpen aan het gezag van het Romeinse volk, en van kosten die hij heeft gemaakt voor de staat en het Romeinse volk.

Kopie van origineel op twee bronzen zuilen geplaatst te Rome.

- 1 (1) Op 19-jarige leeftijd heb ik een leger op de been gebracht, op eigen initiatief en eigen kosten; daarmee heb ik de staat, die in de greep was van een kleine, tirannieke belangengroep, weten te bevrijden. (2) Op grond hiervan heeft de senaat mij middels eervolle decreten in zijn huis opgenomen, tijdens het consulaat van Gaius Pansa en Aulus Hirtius, onder toekenning van consulaire voorrang om het woord te voeren. Tevens verleende de senaat mij een militair commando. (3) Het staatsbestel mocht niet ontwricht raken; ik kreeg opdracht om als propretor samen met de consuls hiertoe passende maatregelen te nemen. (4) Het volk heeft mij op zijn beurt in datzelfde jaar als consul aangesteld, gegeven dat beide consuls in de oorlog waren gesneuveld, en als Drieman voor Politieke Reorganisatie.
- 2 (1) Degenen die mijn vader hebben vermoord heb ik in ballingschap gedreven via wettige processen. Zo heb ik hun misdadig bestraft. Toen zij nadien de staat de oorlog aandeden heb ik hen overwonnen op het slagveld, tweemaal.

Overzicht in vertaling van de wapenfeiten en schenkingen van de god Augustus. Als inscriptie door hem aangebracht op twee bronzen zuilen te Rome.

- 1 (1) Op 19-jarige leeftijd heb ik op eigen initiatief en eigen kosten het leger bijeengebracht waarmee ik de staat uit de slavernij van de samenzweerders heb bevrijd. (2) Op grond hiervan heeft de senaat mij middels eervolle decreten in zijn huis opgenomen, tijdens het consulaat van Gaius Pansa en Aulus Hirtius, onder toekenning van consulaire voorrang om het woord te voeren. Tevens verleende de senaat mij de fasces. (3) Het staatsbestel mocht niet ontwricht raken; ik kreeg opdracht om als propretor samen met de consuls hiertoe passende maatregelen te nemen. (4) Het volk heeft mij op zijn beurt in datzelfde jaar, gegeven dat beide consuls in de oorlog waren gesneuveld, als consul aangesteld en als Drieman voor Politieke Reorganisatie verkozen.
- 2 (1) Degenen die mijn vader hebben vermoord heb ik in ballingschap gedreven via wettige processen. Zo heb ik hun goddeloze daad bestraft. Toen zij nadien de staat de oorlog aandeden heb ik hen tweemaal overwonnen op het slagveld.

- 3 (1) *Bella terra et mari ciuilia externaque toto in orbe terrarum saepe gessi, uictorque omnibus ueniam petentibus ciuibus peperci. (2) Externas gentes, quibus tuto ignosci potuit, conseruare quam excidere malui. (3) Millia ciuium Romanorum sub sacramento meo fuerunt circiter quingenta. Ex quibus deduxi in colonias aut remisi in municipia sua stipendis emeritis millia aliquanto plura quam trecenta, et iis omnibus agros adsignaui aut pecuniam pro praemiis militiae dedi. (4) Naues cepi sescentas praeter eas, si quae minores quam triremes fuerunt.*
- 4 (1) *Bis ouans triumphauit et tris egi curulis triumphos et appellatus sum uiciens et semel imperator, decernente pluris triumphos mihi senatu, quibus omnibus supersedi. Laurum de fascibus deposui in Capitolio uotis quae quoque bello nuncupaueram solutis. (2) Ob res a me aut per legatos meos auspiciis meis terra marique prospere gestas quinquagens et quinquiens decreuit senatus supplicandum esse dis immortalibus. Dies autem per quos ex senatus consulto supplicatum est fuere DCCCLXXX.*
- 3 (1) *Πολέμους καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ἐμφυλίου καὶ ὀθνείου ἐν ὄλῃ τῇ οἰκουμένην πολλάκις ἐποίησα, νεικήσας τε πάντων ἐφεισάμην τῶν ἰκετῶν πολιτῶν. (2) Τὰ ἔθνη, οἷς ἀσφαλὲς ἦν συνγνώμην ἔχειν, ἔσωσα μᾶλλον ἢ ἐξέκοψα. (3) Μυριάδες Ῥωμαίων στρατεύσασαι ὑπὸ τὸν ὄρκον τὸν ἐμὸν ἐγένοντο ἐγγὺς πεντήκοντα· ἐξ ὧν κατήγαγον εἰς τὰς ἀποικίας ἢ ἀπέπεμψα εἰς τὰς ἰδίας πόλεις ἐκπληρωθέντων τῶν ἐνιαυτῶν τῆς στρατείας μυριάδας ὀλίγωι πλείους ἢ τριάκοντα, καὶ αὐτοῖς πᾶσιν ἀγροὺς ἐμέρισα ἢ χρήματα ἀντὶ δωρεῶν στρατείας ἔδωκα. (4) Ναῦς εἶλον ἑξακοσίας ἐκτὸς εἴτινες ἤσπονες ἢ τριήρεις ἐγένοντο.*
- 4 (1) *Δις ἐφ' ἵππου ἐθριάμβευσα, τρις ἐφ' ἄρματος, εἰκοσάκις καὶ ἅπαξ προσηγορεύθην αὐτοκράτωρ, τῆς συνκλήτου ἐμοὶ πλείους θριάμβους ψηφισσαμένης, ὧν πάντων ἀπέσοχμην. Ἀπὸ τῶν ῥάβδων τὴν δάφνην ἀπέθηκα ἐν τῷ Καπιτωλίῳ, τὰς εὐχὰς ἅς ἐν τῷ πολέμῳ ἐκάστῳ ἐποίησάμην ἀποδοῦς. (2) Διὰ τὰς ἐμὰς πράξεις ἢ τὰς τῶν πρεσβευτῶν μου, ἃς αἰσίοις οἰωνοῖς καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν κατώρθωσα, πεντηκοντάκις καὶ πεντάκις ἐψηφίσαστο ἢ σύνκλητος θεοῖς δεῖν θύεσθαι. Ἡμέραι οὖν αὐταὶ ἐκ συνκλήτου δόγματος ἐγένοντο ὀκτακόσιοι ἐνενήκοντα.*

3 (1) Oorlog te land en ter zee, tegen binnenlandse alsook buitenlandse machten, heb ik overal ter wereld veelvuldig gevoerd. Als overwinnaar heb ik allen die om genade vroegen gespaard indien zij burgers waren. (2) Buitenlandse volken die men veilig kon vergeven heb ik liever willen sparen dan uitroeien. (3) Het aantal Romeinse burgers dat als militairen onder mij heeft gediend bedraagt ongeveer 500.000. Velen van hen heb ik na einde dienst opgenomen in kolonies of laten terugkeren naar hun eigen steden: ruim 300.000. En hun allen heb ik akkerland ter beschikking gesteld ofwel geld gegeven als premie voor hun krijgsdienst. (4) Schepen: 600 heb ik er veroverd, afgezien van alles wat kleiner is dan triremen.

4 (1) Tweemaal heb ik een kleine triomftocht gehouden, driemaal een grote, en 21 maal ben ik uitgeroepen tot imperator. De senaat kende mij nog meer triomftochten toe, maar ik heb daar in al die gevallen van afgezien. De lauwerkrans van de fasces heb ik neergelegd op het Capitool, waarmee ik de geloften vervulde die ik voor elke oorlog had gedaan.

(2) Vanwege succesvol verlopen acties van mijzelf of, onder mijn auspiciën, mijn gevolmachtigden, te land en ter zee, heeft de senaat 55 maal besloten tot een dankfeest voor de onsterfelijke goden. Het totaal aantal dagen van deze dankfeesten krachtens senaatsbesluit bedraagt 890.

3 (1) Oorlog te land en ter zee, tegen binnenlandse alsook buitenlandse machten, heb ik overal ter wereld veelvuldig gevoerd. Als overwinnaar heb ik allen die om genade vroegen gespaard indien zij burgers waren. (2) Buitenlandse volken die men veilig kon vergeven heb ik liever willen sparen dan uitroeien. (3) Het aantal Romeinse burgers dat als militairen onder mij heeft gediend bedraagt bijna 500.000. Velen van hen heb ik na de vervulling van hun aantal jaren dienst opgenomen in kolonies of laten terugkeren naar hun eigen steden: ruim 300.000. En hun allen heb ik akkerland ter beschikking gesteld ofwel geld gegeven als premie voor hun krijgsdienst. (4) Schepen: 600 heb ik er veroverd, afgezien van alles wat kleiner is dan triremen.

4 (1) Tweemaal heb ik een triomftocht te paard gehouden, driemaal in een triomfwagen, en 21 maal ben ik uitgeroepen tot imperator. De senaat kende mij nog meer triomftochten toe, maar ik heb daar in al die gevallen van afgezien. De lauwerkrans van de fasces heb ik neergelegd op het Capitool, waarmee ik de geloften vervulde die ik voor elke oorlog had gedaan.

(2) Vanwege acties van mijzelf of mijn gevolmachtigden, die ik onder gunstige voortekenen met succes heb uitgevoerd, te land en ter zee, heeft de senaat 55 maal besloten dat men moest offeren aan de goden. Het aantal betroffen dagen krachtens senaatsbesluit bedraagt 890.

- (3) In triumphis meis ducti sunt ante currum meum reges aut regum liberi no-
uem.
- (4) Consul fueram terdecies cum scribebam haec, et eram septimum et tricen-
simum tribuniciae potestatis.
- 5 (1) Dictaturam et apsentem et praesentem mihi delatam et a populo et a senatu Marco
Marcello et Lucio Arruntio consulibus non recepi.
(2) Non sum deprecatus in summa frumenti penuria curationem annonae, quam
ita administraui, ut intra dies paucos metu et periculo praesenti ciuitatem uniuersam
liberarem impensa et cura mea.
(3) Consulatum quoque tum annum et perpetuum mihi delatum non recepi.
- 6 (1) Consulibus Marco Vinicio et Quinto Lucretio et postea Publio Lentulo et
Cnaeo Lentulo et tertium Paullo Fabio Maximo et Quinto Tuberone senatu
populoque Romano consentientibus ut curator legum et morum summa potes-
tate solus crearer, nullum magistratum contra morem maiorum delatum recepi.
- (3) Ἐν τοῖς ἔμοις θριάμβοις πρὸ τοῦ ἐμοῦ ἄρματος βασιλεῖς ἢ βασιλέων παῖδες
προήχθησαν ἑννέα.
- (4) Ὑπάτευον τρὶς καὶ δέκατον, ὅτε ταῦτα ἔγραφον, καὶ ἡμῖν τριακοστὸν καὶ
ἕβδομον δημαρχικῆς ἐξουσίας.
- 5 1 Αὐτεξουσίον μοι ἀρχὴν καὶ ἀπόντι καὶ παρόντι διδομένην ὑπὸ τε τοῦ δήμου καὶ
τῆς συνκλήτου Μάρκῳ Μαρκέλλῳ καὶ Λευκίῳ Ἀρρουντίῳ ὑπάτοις οὐκ ἔδεξάμην.
(2) Οὐ παρητησάμην ἐν τῇ μεγίστῃ τοῦ σείτου σπάνει τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀγορᾶς,
ἦν οὕτως ἐπετήδευσα, ὥστ' ἐν ὀλίγαις ἡμέραις τοῦ παρόντος φόβου καὶ κινδύνου
ταῖς ἐμαῖς δαπάναις τὸν δῆμον ἐλευθερώσαι.
(3) Ὑπατεῖαν τέ μοι τότε διδομένην καὶ ἐνιαύσιον καὶ διὰ βίου οὐκ ἔδεξάμην.
- 6 (1) Ὑπάτοις Μάρκῳ Οὐνιουκίῳ καὶ Κοίντῳ Λουκρητίῳ καὶ μετὰ ταῦτα Ποπλίῳ
καὶ Ναίῳ Λέντλοις καὶ τρίτῳ Παύλλῳ Φαβίῳ Μαξίμῳ καὶ Κοίντῳ Τουβέρωνι
τῆς τε συνκλήτου καὶ τοῦ δήμου τοῦ Ῥωμαίων ὁμολογούντων, ἵνα ἐπιμελητῆς τῶν
τε νόμων καὶ τῶν τρόπων ἐπὶ τῇ μεγίστῃ ἐξουσίᾳ μόνος χειροτονηθῶ, ἀρχὴν
οὐδεμίαν παρὰ τὰ πάτρια ἔθῃ διδομένην ἀνεδεξάμην·

(3) Tijdens mijn triomftochten zijn voorafgaand aan mijn wagen koningen of koningskinderen meegevoerd, 9 personen in totaal.

(4) Ik was op het moment van schrijven 13 maal consul geweest, en ik was voor de 37ste maal houder van de bevoegdheden van volkstribuun.

5 (1) De dictatuur is mij toegekend zowel in afwezigheid als in aanwezigheid, door zowel het volk als de senaat, tijdens het consulaat van Marcus Marcellus en Lucius Arruntius. Ik heb die echter niet aanvaard.

(2) Geen bezwaar heb ik gemaakt, tijdens een zeer ernstig graantekort, tegen de functie van Hoofd Graanvoorziening. Die heb ik op zo'n manier vervuld dat ik de gehele staat binnen enkele dagen heb weten te bevrijden van angst en dreigend gevaar, zulks op mijn kosten en onder mijn toezicht.

(3) Een jaarlijks consulaat voor onbepaalde tijd, dat mij toen is toegekend, heb ik niet aanvaard.

6 (1) Tijdens het consulaat van Marcus Vinicius en Quintus Lucretius, daarna dat van Publius en Gnaeus Lentulus, en ten derde dat van Paullus Fabius Maximus en Quintus Tubero, is door de senaat en het Romeinse volk unaniem besloten dat ik zou worden aangesteld als Hoofd Wetgeving en Publieke Moraal met verregaande bevoegdheden, en wel zonder ambtsgenoot. Ik heb evenwel geen enkel ambt aanvaard dat mij was toegekend in strijd met de Romeinse traditie.

(3) Tijdens mijn triomftochten zijn voorafgaand aan mijn wagen koningen of koningskinderen meegevoerd, 9 personen in totaal.(4) Ik was op het moment van schrijven 13 maal consul, en 37 maal houder van de bevoegdheden van volkstribuun.

5 (1) De dictatuur is mij toegekend zowel in afwezigheid als in aanwezigheid, door zowel het volk als de senaat, tijdens het consulaat van Marcus Marcellus en Lucius Arruntius. Ik heb die echter niet aanvaard.

(2) Geen bezwaar heb ik gemaakt, tijdens een zeer ernstig graantekort, tegen de functie van Hoofd Markttoezicht. Die heb ik op zo'n manier vervuld dat ik het volk binnen enkele dagen heb weten te bevrijden van acute angst en gevaar, zulks op mijn kosten.

(3) Een jaarlijks consulaat voor het leven, dat mij toen is toegekend, heb ik niet aanvaard.

6 (1) Tijdens het consulaat van Marcus Vinicius en Quintus Lucretius, daarna dat van Publius en Gnaeus Lentulus, en ten derde dat van Paullus Fabius Maximus en Quintus Tubero, is door de senaat en het Romeinse volk unaniem besloten dat ik zou worden aangesteld als Hoofd Wetgeving en Publieke Moraal met verregaande bevoegdheden, en wel zonder ambtsgenoot. Ik heb evenwel geen enkel ambt aanvaard dat mij was toegekend in strijd met de Romeinse traditie.

(2) Quae tum per me geri senatus uoluit, per tribuniciam potestatem perfeci, cuius potestatis conlegam et ipse ultro quinquens a senatu depoposci et accepi.

- 7 (1) Triumuirum rei publicae constituendae fui per continuos annos decem. (2) Princeps senatus fui usque ad eum diem quo scripseram haec per annos quadraginta. (3) Pontifex maximus, augur, XVuirum sacris faciundis, VIIuirum epulonum, frater arualis, sodalis Titius, fetialis fui.
- 8 (1) Patriciorum numerum auxi consul quintum iussu populi et senatus. (2) Senatum ter legi, et in consulatu sexto censum populi conlega Marco Agrippa egi. Lustrum post annum alterum et quadragensimum feci, quo lustrum ciuium Romanorum censa sunt capita quadragiens centum millia et sexaginta tria millia. (3) Tum iterum consulari cum imperio lustrum solus feci Caio Censorino et Caio Asinio consulibus, quo lustrum censa sunt ciuium Romanorum capita quadragiens centum millia et ducenta triginta tria millia.

(2) Ἄ δὲ τότε δι' ἐμοῦ ἡ σύνκλητος οἰκονομεῖσθαι ἐβούλετο, τῆς δημαρχικῆς ἐξουσίας ὧν ἐτέλεσα. Καὶ ταύτης αὐτῆς τῆς ἀρχῆς συνάρχοντα αὐτὸς ἀπὸ τῆς συνκλήτου πεντάκις αἰτήσας ἔλαβον.

- 7 (1) Τριῶν ἀνδρῶν ἐγενόμην δημοσίῳν πραγμάτων κατορθωτῆς συνεχέσιν ἔτεσιν δέκα. (2) Πρῶτον ἀξιώματος τόπον ἔσχον τῆς συνκλήτου, ἄχρι ταύτης τῆς ἡμέρας ἧς ταῦτα ἔγραφον, ἐπὶ ἔτη τεσσαράκοντα. (3) Ἀρχιερεὺς, αὔγουρ, τῶν δεκαπέντε ἀνδρῶν τῶν ἱεροποιῶν, τῶν ἑπτὰ ἀνδρῶν ἱεροποιῶν, ἀδελφὸς ἀρουᾶλις, ἐταῖρος Τίτιος, φητιᾶλις.
- 8 (1) Τῶν πατρικίων τὸν ἀριθμὸν εὗξισα πέμπτον ὑπατος ἐπιταγῆι τοῦ τε δήμου καὶ τῆς συνκλήτου. (2) Τὴν σύνκλητον τρις ἐπέλεξα. Ἐκτον ὑπατος τὴν ἀποτείμησιν τοῦ δήμου συνάρχοντα ἔχων Μάρκον Ἀγρίππαν ἔλαβον, ἧτις ἀποτείμησις μετὰ δύο καὶ τεσσαρακοστὸν ἐνιαυτὸν συνεκλείσθη. Ἐν ἧι ἀποτείμησει Ῥωμαίων ἐτειμήσαντο κεφαλαὶ τετρακόσιοι ἐξήκοντα μυριάδες καὶ τρισχίλιοι. (3) Εἶτα δευτέρον ὑπατικῆι ἐξουσίαι μόνος Γαίωι Κησωρίνωι καὶ Γαίωι Ἀσινίωι ὑπάτοις τὴν ἀποτείμησιν ἔλαβον ἐν ἧι ἀποτείμησει ἐτειμήσαντο Ῥωμαίων τετρακόσιοι εἴκοσι τρεῖς μυριάδες καὶ τρισχίλιοι.

(2) De zaken die de senaat destijds wilde regelen via mijn toedoen heb ik gerealiseerd op grond van mijn bevoegdheden van volkstribuun. Voor deze bevoegdheden heb ik uit eigen beweging vijfmaal aan de senaat een ambtsgenoot gevraagd en ook verkregen.

- 7 (1) Drieman voor Politieke Reorganisatie ben ik 10 jaar onafgebroken geweest. (2) Eerste man in de senaat was ik, op het moment van schrijven, 40 jaar. (3) Ik ben opperpriester geweest en augur, Vijftienman voor Offerzaken, Zevenman voor Godenmaaltijden, lid van de Arvalische broederschap, lid van het Titius-genootschap en Fetialis-priester.
- 8 (1) Het aantal patriciërs heb ik verhoogd toen ik voor de vijfde keer consul was, zulks in opdracht van het volk en de senaat. (2) Driemaal heb ik de samenstelling van de senaat herzien en tijdens mijn zesde consulaat heb ik een census van het volk gehouden, met Marcus Agrippa als collega. Ik heb een reinigingsritueel gehouden, voor het eerst sinds 42 jaar. Tijdens dat reinigingsritueel zijn 4.063.000 Romeinse burgers geregistreerd. (3) Daarna heb ik vanuit consulaire bevoegdheid opnieuw een reinigingsritueel gehouden, alleen, tijdens het consulaat van Gaius Censorinus en Gaius Asinius. Tijdens dat reinigingsritueel zijn 4.233.000 Romeinse burgers geregistreerd.

(2) De zaken die de senaat destijds wilde regelen via mijn toedoen heb ik gerealiseerd op grond van mijn bevoegdheden van volkstribuun. Voor deze bevoegdheden heb ik uit eigen beweging vijfmaal aan de senaat een ambtsgenoot gevraagd en ook verkregen.

- 7 (1) Drieman voor Politieke Reorganisatie ben ik 10 jaar onafgebroken geweest. (2) Eerste man in de senaat was ik, op het moment van schrijven, 40 jaar. (3) Ik ben opperpriester geweest en augur, Vijftienman voor gewijde zaken, Zevenman voor gewijde zaken, lid van de Arvalische broederschap, lid van het Titius-genootschap en Fetialis-priester.
- 8 (1) Het aantal patriciërs heb ik verhoogd toen ik voor de vijfde keer consul was, zulks in opdracht van het volk en de senaat. (2) Driemaal heb ik de samenstelling van de senaat herzien en tijdens mijn zesde consulaat heb ik een census van het volk gehouden, met Marcus Agrippa als collega. Die census was voor het eerst sinds 42 jaar. Tijdens die census zijn 4.603.000 Romeinen geregistreerd. (3) Daarna heb ik vanuit consulaire bevoegdheid opnieuw een census gehouden, alleen, tijdens het consulaat van Gaius Censorinus en Gaius Asinius. Tijdens die census zijn 4.233.000 Romeinen geregistreerd.

(4) Et tertium consulari cum imperio lustrum conlega Tiberio Caesare filio meo feci Sexto Pompeio et Sexto Appuleio consulibus, quo lustro censa sunt ciuium Romanorum capitum quadragens centum millia et nongenta triginta septem millia.

(5) Legibus nouis me auctore latis multa exempla maiorum exolescentia iam ex nostro saeculo reduxi et ipse multarum rerum exempla imitanda posteris tradidi.

9 (1) Vota pro salute mea suscipi per consules et sacerdotes quinto quoque anno senatus decreuit. Ex iis uotis saepe fecerunt uiuo me ludos aliquotiens sacerdotum quattuor amplissima collegia, aliquotiens consules. (2) Priuatim etiam et municipatim uniuersi ciues unanimiter continenter apud omnia puluinaria pro ualetudine mea supplicauerunt.

10 (1) Nomen meum senatus consulto inclusum est in saliare carmen, et sacrosanctus in perpetuum ut essem et quoad uiuerem tribunicia potestas mihi esset per legem statutum est.

(4) Καὶ τρίτον ὑπατικῆι ἐξουσίαι τὰς ἀποτειμήσεις ἔλαβον, ἔχων συνάρχοντα Τιβέριον Καίσαρα τὸν υἱόν μου Σέξτωι Πομπηίωι καὶ Σέξτωι Ἀππουληίωι ὑπάτοις ἐν ἧι ἀποτειμήσει ἐτειμήσαντο Ῥωμαίων τετρακόσια ἐνενήκοντα τρεῖς μυριάδες καὶ ἑπτακισχίλιοι.

(5) Εἰσαγαγὼν καινοὺς νόμους πολλὰ ἤδη τῶν ἀρχαίων ἐθῶν καταλυόμενα διωρθωσάμην καὶ αὐτὸς πολλῶν πραγμάτων μείμημα ἑμαυτὸν τοῖς μετέπειτα παρέδωκα.

9 (1) Εὐχὰς ὑπὲρ τῆς ἐμῆς σωτηρίας ἀναλαμβάνειν διὰ τῶν ὑπάτων καὶ ἱερέων καθ' ἐκάστην πεντετηρίδα ἐψηφίσατο ἡ σύνκλητος. Ἐκ τούτων τῶν εὐχῶν πλειστάκις ἐγένοντο θεαί, τοτὲ μὲν ἐκ τῆς συναρχίας τῶν τεσσάρων ἱερέων, τοτὲ δὲ ὑπὸ τῶν ὑπάτων.

(2) Καὶ κατ' ἰδίαν δὲ καὶ κατὰ πόλεις σύνπαντες οἱ πολεῖται ὁμοθυμαδὸν συνεχῶς ἔθυσαν ὑπὲρ τῆς ἐμῆς σωτηρίας.

10 (1) Τὸ ὄνομά μου συνκλήτου δόγματι ἐνπεριελήφθη εἰς τοὺς σαλίων ὕμνους. Καὶ ἵνα ἱερός ᾧ διὰ βίου τε τὴν δημαρχικὴν ἔχωι ἐξουσίαν, νόμωι ἐκρῶθη.

(4) En ten derden male heb ik vanuit consulaire bevoegdheid een reinigingsritueel gehouden met mijn zoon Tiberius Caesar als collega, tijdens het consulaat van Sextus Pompeius en Sextus Appuleius. Tijdens dat reinigingsritueel zijn 4.937.000 Romeinse burgers geregistreerd.

(5) Via nieuwe, op mijn initiatief aangenomen wetten heb ik veel traditionele praktijken, die in onze tijd in onbruik dreigden te raken, in ere hersteld. Ook heb ik zelf veel nieuwe praktijken ingesteld ter navolging door latere generaties.

- 9 (1) Geloften omwille van mijn goede gezondheid zijn eens per vier jaar afgelegd door consuls en priesters, zulks op besluit van de senaat. Op grond van die geloften zijn veelvuldig tijdens mijn leven spelen gehouden, een aantal keer door de vier aanzienlijkste priestercolleges, een aantal keer door de consuls. (2) Zowel privé als per stad hebben alle burgers unaniem en bij herhaling op alle religieuze feesten offers gebracht omwille van mijn goede gezondheid.
- 10 (1) Mijn naam is op senaatsbesluit opgenomen in de tekst van het *Carmen Saliare*. Bij wet is bepaald dat ik voorgoed onschendbaarheid zou genieten en levenslang de bevoegdheden zou bezitten van volkstribuun.

(4) En ten derden male heb ik vanuit consulaire bevoegdheid een census gehouden met mijn zoon Tiberius Caesar als collega, tijdens het consulaat van Sextus Pompeius en Sextus Appuleius. Tijdens die census zijn 4.937.000 Romeinen geregistreerd.

(5) Door nieuwe wetten in te voeren heb ik veel traditionele praktijken, die in onze tijd in onbruik dreigden te raken, in ere hersteld. Ook heb ik in veel dingen mijzelf als goed voorbeeld gesteld ter navolging door latere generaties.

- 9 (1) Geloften omwille van mijn goede gezondheid zijn eens per vier jaar afgelegd door consuls en priesters, zulks op besluit van de senaat. Op grond van die geloften zijn veelvuldig tijdens mijn leven spelen gehouden, een aantal keer door de vier priesters, een aantal keer door de consuls. (2) Zowel privé als per stad hebben alle burgers unaniem en bij herhaling offers gebracht omwille van mijn goede gezondheid.
- 10 (1) Mijn naam is op senaatsbesluit opgenomen in de tekst van het *Carmen Saliare*. Bij wet is bepaald dat ik voorgoed onschendbaarheid zou genieten en levenslang de bevoegdheden zou bezitten van volkstribuun.

(2) Pontifex maximus ne fierem in uiui conlegae mei locum, populo id sacerdotium deferente mihi quod pater meus habuerat, recusavi. Quod sacerdotium aliquod post annos, eo mortuo demum qui ciuilibus tumultus occasione occupauerat, cuncta ex Italia ad comitia mea confluente multitudine, quanta Romae nunquam fertur ante id tempus fuisse, recepi, Publio Sulpicio Caio Valgio consulibus.

- 11 (1) Aram Fortunae Reducis ante aedes Honoris et Virtutis ad portam Capenam pro reditu meo senatus consecrauit, in qua pontifices et uirgines Vestales anniuersarium sacrificium facere iussit eo die quo consulibus Quinto Lucretio et Marco Vinicio in urbem ex Syria redieram, et diem Augustalia ex cognomine nostro appellauit.
- 12 (1) Ex senatus auctoritate pars praetorum et tribunorum plebis cum consule Quinto Lucretio et principibus uiris obuiam mihi missa est in Campaniam, qui honos ad hoc tempus nemini praeter me est decretus.

(2) Ἀρχιερωσύνην, ἣν ὁ πατήρ μου ἐσχίκει, τοῦ δήμου μοι καταφέροντος εἰς τὸν τοῦ ζῶντος τόπον, οὐ προσεδεξάμην. Ἦν ἀρχιερατείαν μετὰ τινος ἐνιαυτοῦς ἀποθανόντος τοῦ προκατειληφότος αὐτὴν ἐν πολιτικαῖς ταραχαῖς, ἀνείληφα, εἰς τὰ ἐμὰ ἀρχαιρέσια ἐξ ὅλης τῆς Ἰταλίας τοσοῦτου πλήθους συνεληλυθότος, ὅσον οὐδεὶς ἔνπροσθεν ἰστόρησεν ἐπὶ Ῥώμῃς γεγονέναι Ποπλίωι Σουλπικίωι καὶ Γαίωι Οὐαλγίωι ὑπάτοις.

- 11 (1) Βωμὸν Τύχης Σωτηρίου ὑπὲρ τῆς ἐμῆς ἐπανόδου πρὸς τῇ Καπήνῃ πύλῃ ἢ σύνκλητος ἀφιέρωσεν, πρὸς ᾧ τοὺς ἱερεῖς καὶ τὰς ἱερείας ἐνιαύσιον θυσίαν ποιεῖν ἐκέλευσεν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρῃ ἐν ἣ ὑπάτοις Κοίντῳ Λουκρητίῳ καὶ Μάρκῳ Οὐίνουκίῳ ἐκ Συρίας εἰς Ῥώμην ἐπανεληλύθειν, τὴν τε ἡμέραν ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐπωνυμίας προσηγόρευσεν Αὐγουστάλια.
- 12 (1) Δόγματι συνκλήτου οἱ τὰς μεγίστας ἀρχὰς ἄρχαντες σὺν μέρει στρατηγῶν καὶ δημάρχων μετὰ ὑπάτου Κοίντου Λουκρητίου ἐπέμφθησάν μοι ὑπαντήσοντες μέχρι Καμπανίας, ἥτις τεμιμὴ μέχρι τούτου οὐδὲ ἐνὶ εἰ μὴ ἐμοὶ ἐψηφίσθη.

(2) Dat ik hogepriester zou worden ter vervanging van mijn nog levende collega, een priesterschap dat het volk mij aanbood en dat was bekleed door mijn vader, heb ik afgewezen. Dit priesterschap heb ik enige jaren nadien, na de dood van de man die het naar aanleiding van binnenlandse onrust had bemachtigd, alsnog aanvaard. Uit geheel Italië stroomde toen voor mijn verkiezing een massa mensen samen zoals er in Rome naar verluidt nooit eerder was geweest. Dit was tijdens het consulaat van Publius Sulpicius en Gaius Valgius.

- 11 (1) Direct voor de tempel van Honos en Virtus bij de Porta Capena heeft de senaat een altaar voor Fortuna Redux gewijd uit dank voor mijn terugkeer. Daarbij werd bepaald dat priesters en Vestaalse Maagden daar jaarlijks een offer moeten brengen, en wel op de dag dat ik, tijdens het consulaat van Quintus Lucretius en Marcus Vinicius, vanuit Syrië ben teruggekeerd naar Rome. De dag werd naar mij vernoemd als ‘Augustalia’.
- 12 (1) Op gezag van de senaat is een deel van de pretoren en volkstribunen, te samen met consul Quintus Lucretius en andere vooraanstaande mannen mij naar Campanië tegemoet gezonden. Dit ereblijk was tot dat moment nog aan niemand anders toegekend.

(2) Het hogepriesterschap, dat was bekleed door mijn vader en dat het volk mij aanbood ter vervanging van mijn nog levende collega, heb ik afgewezen. Dit priesterschap heb ik enige jaren nadien, na de dood van de man die het had bemachtigd tijdens binnenlandse onrust, alsnog aanvaard. Voor mijn verkiezing stroomde toen uit geheel Italië een massa mensen samen zoals er in Rome naar verluidt nooit eerder was geweest. Dit was tijdens het consulaat van Publius Sulpicius en Gaius Valgius.

- 11 (1) Bij de Porta Capena heeft de senaat uit dank voor mijn terugkeer een altaar voor Fortuna Redster gewijd. Daarbij werd bepaald dat priesters en priesteressen daar jaarlijks een offer moeten brengen, en wel op de dag dat ik, tijdens het consulaat van Quintus Lucretius en Marcus Vinicius, vanuit Syrië ben teruggekeerd naar Rome. De dag werd naar mij vernoemd als ‘Augustalia’.
- 12 (1) Op gezag van de senaat zijn de hoogste gezagdragers, met een deel van de pretoren en volkstribunen, te samen met consul Quintus Lucretius naar mij toegezonden. Ze moesten mij tegemoet gaan tot in Campanië. Dit ereblijk was tot dat moment nog aan niemand anders toegekend.

(2) Cum ex Hispania Galliaque rebus in iis prouincis prospere gestis Romam redi, Tiberio Nerone Publio Quinctilio consulibus, aram Pacis Augustae senatus pro reditu meo consacrandam censuit ad campum Martium, in qua magistratus et sacerdotes uirginesque Vestales anniuersarium sacrificium facere iussit.

- 13 (1) Ianum Quirinum, quem claussum esse maiores nostri uoluerunt cum per totum imperium populi Romam terra marique esset parta uictoriis pax, cum priusquam nascerer a condita urbe bis omnino clausum fuisse prodatur memoriae, ter me principe senatus claudendum esse censuit.
- 14 (1) Filios meos, quos iuuenes mihi eripuit fortuna, Caium et Lucium Caesares, honoris mei causa senatus populusque Romanus annum quintum et decimum agentis consules designauit, ut eum magistratum inirent post quinquennium, et ex eo die quo deducti sunt in forum ut interessent consiliis publicis decreuit senatus. (2) Equites autem Romani uniuersi principem iuuentutis utrumque eorum parmīs et hastis argenteis donatum appellauerunt.

(2) Ὅτε ἐξ Ἰσπανίας καὶ Γαλατίας, τῶν ἐν ταύταις ταῖς ἐπαρχείαις πραγμάτων κατὰ τὰς εὐχὰς τελεσθέντων, εἰς Ῥώμην ἐπανῆλθον Τιβερίωι Νέρωνι καὶ Ποπλίωι Κοιντιλίωι ὑπάτοις, βωμὸν Εἰρήνης Σεβαστῆς ὑπὲρ τῆς ἐμῆς ἐπανόδου ἀφιερωθῆναι ἐψηφίσατο ἢ σύνκλητος ἐν πεδίωι Ἄρεως, πρὸς ᾧ τοὺς τε ἐν ταῖς ἀρχαῖς καὶ τοὺς ἱερεῖς τὰς τε ἱερείας ἐνιαυσίους θυσίας ἐκέλευσε ποιεῖν.

- 13 (1) Πύλην Ἐνυάλιον, ἣν κεκλῖσθαι οἱ πατέρες ἡμῶν ἠθέλησαν εἰρηνευομένης τῆς ὑπὸ Ῥωμαίοις πάσης γῆς τε καὶ θαλάσσης, πρὸ μὲν ἐμοῦ, ἐξ οὗ ἡ πόλις ἐκτίσθη, τῶι παντὶ αἰῶνι δις μόνον κεκλεῖσθαι ὁμολογεῖται, ἐπὶ δὲ ἐμοῦ ἡγεμόνος τρίς ἢ σύνκλητος ἐψηφίσατο κλεισθῆναι.
- 14 (1) Υἱοὺς μου Γάιον καὶ Λεύκιον Καίσαρας, οὓς νεανίας ἀνῆρπασεν ἡ τύχη, εἰς τὴν ἐμὴν τειμὴν ἢ τε σύνκλητος καὶ ὁ δῆμος τῶν Ῥωμαίων πεντεκαιδεκαετίαις ὄντας ὑπάτους ἀπέδειξεν, ἵνα μετὰ πέντε ἔτη εἰς τὴν ὑπάτον ἀρχὴν εἰσέλθωσιν καὶ ἀφ' ἧς ἂν ἡμέρας εἰς τὴν ἀγορὰν καταχθῶσιν, ἵνα μετέχωσιν τῆς συνκλήτου ἐψηφίσατο. (2) Ἴππεῖς δὲ Ῥωμαίων σύνπαντες ἡγεμόνα νεότητος ἐκάτερον αὐτῶν προσηγόρευσαν, ἀσπίσιν ἀργυρέαις καὶ δόρασιν ἐτείμησαν.

(2) Toen ik in Spanje en Gallië successen had behaald en uit die provincies naar Rome terugkeerde, tijdens het consulaat van Tiberius Nero en Publius Quinctilius, heeft de senaat uit dank voor mijn terugkeer besloten tot wijding van een Altaar van de Augusteïsche Vrede, op het Marsveld. Daarbij werd bepaald dat magistraten, priesters en Vestaalse Maagden daar jaarlijks een offer moeten brengen.

- 13 (1) Janus Quirinius wordt volgens de wil van onze voorvaders gesloten zodra in heel het machtsgebied van het Romeinse volk te land en ter zee vrede heerst als gevolg van overwinningen. Terwijl hij vóór mijn geboorte volgens de overlevering slechts tweemaal was gesloten sinds de stichting van de stad, heeft de senaat tijdens mijn leiderschap driemaal besloten tot sluiting.
- 14 (1) Mijn zoons Gaius en Lucius Caesar (die op jonge leeftijd door Fortuna van mij zijn weggeroofd) zijn te mijner ere door de senaat en het Romeinse volk op hun 14e aangewezen als consuls, met daarbij de bepaling dat zij hun ambt vijf jaar later zouden gaan bekleden. Verder besloot de senaat dat zij vanaf hun eerste dag op het forum mochten deelnemen aan publieke beraadslagingen. (2) En de Romeinse ridders hebben elk van beiden collectief uitgeroepen tot Leider van de Jeugd en begiftigd met zilveren schilden en lansen.

(2) Toen ik in Spanje en Gallië successen had behaald en uit die provincies naar Rome terugkeerde, tijdens het consulaat van Tiberius Nero en Publius Quintilius, heeft de senaat uit dank voor mijn terugkeer besloten tot wijding van een Altaar van de Augusteïsche Vrede, op het Marsveld. Daarbij werd bepaald dat magistraten, priesters en priesteressen daar jaarlijks een offer moeten brengen.

- 13 (1) De Krijgspoort wordt volgens de wil van onze voorvaders gesloten zodra alle land en zee onder Romeins gezag in vrede is. Terwijl hij vóór mij in de hele tijd sinds de stichting van de stad slechts tweemaal was gesloten, heeft de senaat tijdens mijn leiderschap driemaal besloten tot sluiting.
- 14 (1) Mijn zoons Gaius en Lucius Caesar (die op jonge leeftijd door Fortuna van mij zijn weggeroofd) zijn te mijner ere door de senaat en het Romeinse volk op hun 15e aangewezen als consuls, met daarbij de bepaling dat zij hun ambt vijf jaar later zouden gaan bekleden. Verder besloot men dat zij vanaf hun eerste dag op het forum lid zouden zijn van de senaat. (2) En de Romeinse ridders hebben elk van beiden collectief uitgeroepen tot Leider van de Jeugd en begiftigd met zilveren schilden en lansen.

- 15 (1) Plebei Romanae uiritim HS trecenos numerauī ex testamento patris mei et nomine meo HS quadringenos ex bellorum manibiis consul quintum dedi, iterum autem in consulatu decimo ex patrimonio meo HS quadringenos congiari uiritim pernumerauī, et consul undecimum duodecim frumentationes frumento priuatim coempto emensus sum, et tribunicia potestate duodecimum quadringenos nummos tertium uiritim dedi. Quae mea congiaria peruenerunt ad hominum millia numquam minus quinquaginta et ducenta.
- (2) Tribuniciae potestatis duodeuicensimum, consul XII, trecentis et uiginti millibus plebis urbanae sexagenos denarios uiritim dedi.
- (3) Et colonis militum meorum consul quintum ex manibiis uiritim millia nummum singula dedi; acceperunt id triumphale congiarium in colonis hominum circiter centum et uiginti millia.
- (4) Consul tertium decimum sexagenos denarios plebei quae tum frumentum publicum accipiebat dedi; ea millia hominum paullo plura quam ducenta fuerunt.

- 15 (1) Δήμῳ Ῥωμαίων κατ' ἄνδρα ἑβδομήκοντα πέντε δηνάρια ἐκάστῳ ἠρίθμησα κατὰ διαθήκην τοῦ πατρός μου, καὶ τῷ ἐμῷ ὀνόματι ἐκ λαφύρων πολέμου ἀνὰ ἑκατὸν δηνάρια πέμπτον ὑπατος ἔδωκα, πάλιν τε δέκατον ὑπατεύων ἐκ τῆς ἐμῆς ὑπάρξεως ἀνὰ δηνάρια ἑκατὸν ἠρίθμησα, καὶ ἐνδέκατον ὑπατος δώδεκα σειτομετρήσεις ἐκ τοῦ ἐμοῦ βίου ἀπεμέτρησα καὶ δημαρχικῆς ἐξουσίας τὸ δωδέκατον ἑκατὸν δηνάρια κατ' ἄνδρα ἔδωκα· αἴτινες ἐμαὶ ἐπιδόσεις οὐδέποτε ἦσσαν ἦλθον εἰς ἄνδρας μυριάδων εἴκοσι πέντε.
- (2) Δημαρχικῆς ἐξουσίας ὀκτωκαιδέκατον, ὑπατος δωδέκατον, τριάκοντα τρισὶ μυριάσιν ὄχλου πολιτικοῦ ἐξήκοντα δηνάρια κατ' ἄνδρα ἔδωκα.
- (3) Καὶ ἀποίκους στρατιωτῶν ἐμῶν πέμπτον ὑπατος ἐκ λαφύρων κατὰ ἄνδρα ἀνὰ διακόσια πεντήκοντα δηνάρια ἔδωκα· ἔλαβον ταύτην τὴν δωρεὰν ἐν ταῖς ἀποικίαις ἀνθρώπων μυριάδες πλεῖον δώδεκα. (4) Ὑπατος τρισκαιδέκατον ἀνὰ ἐξηκοντα δηνάρια τῷ σειτομετρομένῳ δήμῳ ἔδωκα· οὗτος ἀριθμὸς πλείων εἴκοσι μυριάδων ὑπῆρχεν.

- 15 (1) Aan het stadsvolk in Rome heb ik 300 sestertiën de man uitbetaald op grond van mijn vaders testament, en 400 sestertiën gegeven op mijn eigen naam vanuit oorlogsbuit toen ik voor de vijfde keer consul was. Tijdens mijn 10e consulaat heb ik nogmaals een gratificatie uitbetaald van 400 sestertiën de man, nu vanuit mijn persoonlijk vermogen. Toen ik voor de 11e maal consul was heb ik 12 graanuitdelingen verricht met graan dat ik daartoe uit eigen middelen had aangeschaft. In het 12e jaar van mijn bevoegdheden van volkstribuun heb ik ten derden male 400 sestertiën de man weggegeven. Deze gratificaties van mij hebben steeds minimaal 250.000 personen bereikt.
- (2) In het 18e jaar van mijn bevoegdheden van volkstribuun, toen ik voor de 12e keer consul was, heb ik aan 320.000 personen stadsvolk 60 denarii de man gegeven.
- (3) Aan mijn voormalige soldaten in kolonies heb ik, toen ik voor de vijfde keer consul was, 1000 sestertiën de man gegeven vanuit de oorlogsbuit. Die triomfgratificatie is in de kolonies ontvangen door zo'n 120.000 man.
- (4) Toen ik voor de 13e maal consul was heb ik 60 denarii gegeven aan het stadsvolk dat toen van staatswege graan kreeg verstrekt. Het betrof iets meer dan 200.000 man.
-

- 15 (1) Aan het stadsvolk in Rome heb ik 75 denarii de man uitbetaald op grond van mijn vaders testament, en 100 denarii gegeven op mijn eigen naam vanuit oorlogsbuit toen ik voor de vijfde keer consul was. Tijdens mijn 10e consulaat heb ik nogmaals een gratificatie uitbetaald van 100 denarii de man, nu vanuit mijn persoonlijk vermogen. Toen ik voor de 11e maal consul was heb ik 12 graanuitdelingen verricht vanuit eigen middelen. In het 12e jaar van mijn bevoegdheden van volkstribuun heb ik 100 denarii de man weggegeven. Deze gratificaties van mij hebben steeds minimaal 250.000 personen bereikt.
- (2) In het 18e jaar van mijn bevoegdheden van volkstribuun, toen ik voor de 12e keer consul was, heb ik aan 330.000 personen stadsvolk 60 denarii de man gegeven.
- (3) Aan mijn voormalige soldaten in kolonies heb ik, toen ik voor de vijfde keer consul was, 250 denarii de man gegeven vanuit de oorlogsbuit. Die gratificatie is in de kolonies ontvangen door meer dan 120.000 man.
- (4) Toen ik voor de 13e maal consul was heb ik 60 denarii gegeven aan het stadsvolk dat toen van staatswege graan kreeg verstrekt. Het betrof meer dan 200.000 man.

- 16 (1) Pecuniam pro agris quos in consulatu meo quarto et postea consulibus Marco Crasso et Cnaeo Lentulo Augure adsignavi militibus solui municipis; ea summa sestertium circiter sexsies milliens fuit quam pro Italicis praedis numeravi, et circiter bis milliens et sescentiens quod pro agris provincialibus solui. Id primus et solus omnium qui deduxerunt colonias militum in Italia aut in prouincis ad memoriam aetatis meae feci.
- (2) Et postea, Tiberio Nerone et Cnaeo Pisone consulibus itemque Caio Antistio et Decio Laelio consulibus et Caio Caluisio et Lucio Passieno consulibus et Lucio Lentulo et Marco Messalla consulibus et Lucio Caninio et Quinto Fabricio consulibus, militibus quos emeriteis stipendis in sua municipia deduxi praemia numerato persolui; quam in rem sestertium quater milliens circiter impendi.
- 17 (1) Quater pecunia mea iuui aerarium, ita ut sestertium milliens et quingentiens ad eos qui praeerant aerario detulerim.
- (2) Et Marco Lepido et Lucio Arruntio consulibus in aerarium militare, quod ex consilio meo constitutum est, ex quo praemia darentur militibus qui uicena aut plura stipendia emerissent, HS milliens et septingentiens ex patrimonio meo detuli.
- 16 (1) Χρήματα ἃ ἐν ὑπατείᾳ τετάρτη ἐμῇ καὶ μετὰ ταῦτα ὑπάτοις Μάρκῳ Κράσσῳ καὶ Ναίῳ Λέντῳ Αὔγουρι ταῖς πόλεσιν ἠρίθμησα ὑπὲρ ἀγρῶν οὓς ἐμέρισα τοῖς στρατιώταις· κεφαλαίου ἐγένοντο ἐν Ἰταλίᾳ μὲν μύρια πεντακισχίλια μυριάδες, τῶν δὲ ἐπαρχεϊτικῶν ἀγρῶν μυριάδες ἑξακισχίλια πεντηκόσια. Τοῦτο πρῶτος καὶ μόνος ἀπάντων ἐπόησα τῶν καταγαγόντων ἀποικίας στρατιωτῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἢ ἐν ἐπαρχείαις μέχρι τῆς ἐμῆς ἡλικίας.
- (2) Καὶ μετέπειτα Τιβερίῳ Νέρωνι καὶ Ναίῳ Πείσῳ ὑπάτοις καὶ πάλιν Γαίῳ Ἄνθεστίῳ καὶ Δέκμῳ Λαιλίῳ ὑπάτοις καὶ Γαίῳ Καλουσισίῳ καὶ Λευκίῳ Πασσιήνῳ ὑπάτοις καὶ Λευκίῳ Λέντῳ καὶ Μάρκῳ Μεσσάλα ὑπάτοις καὶ Λευκίῳ Κανινίῳ καὶ Κοίντῳ Φαβρικίῳ ὑπάτοις, στρατιώταις ἀπολυομένοις, οὓς κατήγαγον εἰς τὰς ἰδίας πόλεις, φιλανθρωποῦ ὀνόματι ἔδωκα μυριάδας ἐγγὺς μυρίας.
- 17 (1) Τετράκις χρήμασιν ἐμοῖς ὑπέλαβον τὸ αἰράριον, εἰς δὲ κατήνεκα τρισευχίας ἑπτακοσίας πενήκοντα μυριάδας.
- (2) Καὶ Μάρκῳ Λεπίδῳ καὶ Λευκίῳ Ἀρρουντίῳ ὑπάτοις εἰς τὸ στρατιωτικὸν αἰράριον, ὃ τῇ ἐμῇ γνώμῃ κατέστη, ἴνα ἐξ αὐτοῦ αἰ δωρεαὶ τοῖς ἀπολυομένοις στρατιώταις δίδονται οἱ εἴκοσι ἐνιαυτοὺς ἢ πλείονας ἐστρατεύσαντο, μυριάδας τετράκις χίλιαν διακοσίας πενήκοντα ἐκ τῆς ἐμῆς ὑπάρξεως κατήνεκα.

- 16 (1) Geld voor land. Voor de akkergronden die ik tijdens mijn vierde consulaat en nadien tijdens het consulaat van Marcus Crassus en Gnaeus Lentulus Augur aan soldaten heb toebedeeld heb ik aan de steden geldbedragen betaald. Het totale bedrag beliep ongeveer 600 miljoen sestertiën, wat ik neertelde voor landgoederen in Italië, en ongeveer 260 miljoen die ik betaalde voor akkergronden in de provincies. Ik ben van alle stichters van soldatenkolonies in Italië of de provincies de eerste en enige geweest sinds mensenheugenis die dit zo heeft gedaan. (2) En nadien, tijdens het consulaat van Tiberius Nero en Gnaeus Piso, en tevens tijdens het consulaat van Gaius Antistius en Decimus Laelius, tijdens het consulaat van Gaius Calvisius en Lucius Passienus, tijdens het consulaat van Lucius Lentulus en Marcus Messalla, en tijdens het consulaat van Lucius Caninius en Quintus Fabricius, heb ik aan soldaten die ik na afloop van hun dienst in hun eigen steden heb ondergebracht, bonussen uitbetaald in contanten. Voor dat doel heb ik zo'n 400 miljoen sestertiën uitgegeven.
- 17 (1) Viermaal heb ik uit eigen middelen de staatskas ondersteund: 150 miljoen sestertiën heb ik aan de beheerders van de staatskas ter beschikking gesteld. (2) En tijdens het consulaat van Marcus Lepidus en Lucius Arruntius heb ik geld ter beschikking gesteld voor de militaire kas, die op mijn advies was ingericht. Daarmee konden dan bonussen uitgekeerd worden aan soldaten die 20 of meer jaar dienst hadden gedaan. Het betrof 170 miljoen sestertiën uit mijn persoonlijk vermogen.
-
- 16 (1) Tijdens mijn vierde consulaat en nadien tijdens het consulaat van Marcus Crassus en Gnaeus Lentulus Augur heb ik geld aan de steden betaald voor akkergronden die ik aan soldaten heb toebedeeld. Van het totale bedrag was 150 miljoen in Italië, en ongeveer 65 miljoen voor akkergronden in de provincies. Ik ben van alle stichters van soldatenkolonies in Italië of de provincies de eerste en enige geweest tot aan mijn tijd die dit zo heeft gedaan. (2) En nadien, tijdens het consulaat van Tiberius Nero en Gnaeus Piso, en tevens tijdens het consulaat van Gaius Anthestius en Decimus Laelius, tijdens het consulaat van Gaius Calvisius en Lucius Passienus, tijdens het consulaat van Lucius Lentulus en Marcus Messalla, en tijdens het consulaat van Lucius Caninius en Quintus Fabricius, heb ik aan soldaten die ik na afloop van hun dienst in hun eigen steden heb ondergebracht, zo'n 100 miljoen als bonussen gegeven.
- 17 (1) Viermaal heb ik uit eigen middelen de staatskas ondersteund: 37,5 miljoen heb ik bijgedragen. (2) En tijdens het consulaat van Marcus Lepidus en Lucius Arruntius heb ik geld ter beschikking gesteld voor de militaire kas, die op mijn advies was ingericht. Daarmee konden dan bonussen uitgekeerd worden aan soldaten die 20 of meer jaar dienst hadden gedaan. Het betrof 42,5 miljoen uit mijn persoonlijk vermogen.

- 18 (1) Ab illo anno quo Cnaeus et Publius Lentuli consules fuerunt, cum deficerent uectigalia, tum centum millibus hominum tum pluribus multo frumentarios et nummarios tributus ex horreo et patrimonio meo edidi.
- 19 (1) Curiam et continens ei chalcidicum templumque Apollinis in Palatio cum porticibus, aedem diui Iuli, lupercal, porticum ad circum Flaminium, quam sum appellari passus ex nomine eius qui priorem eodem in solo fecerat Octauiam, puluinar ad circum maximum,
(2) aedes in Capitolio Iouis Feretri et Iouis Tonantis, aedem Quirini, aedes Mineruae et Iunonis Reginae et Iouis Libertatis in Auentino, aedem Larum in summa sacra uia, aedem deum Penatium in Velia, aedem Iuuentatis, aedem Matris Magnae in Palatio feci.
- 20 (1) Capitolium et Pompeium theatrum utrumque opus impensa grandi refeci sine ulla inscriptione nominis mei. (2) Riuos aquarum compluribus locis ueustate labentes refeci, et aquam quae Marcia appellatur duplicaui fonte nouo in riuum eius inmisso.
- 18 (1) Ἀπ' ἐκείνου τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐφ' οὗ Νάιος καὶ Πόπλιος Λέντλοι ὕπατοι ἐγένοντο, ὅτε ὑπέλειπον αἱ δημόσιαι πρόσοδοι, ἄλλοτε μὲν δέκα μυριάσιν, ἄλλοτε δὲ πλείοσιν σειτικὰς καὶ ἀργυρικὰς συντάξεις ἐκ τῆς ἐμῆς ὑπάρξεως ἔδωκα.
- 19 (1) Βουλευτήριον καὶ το πλησίον αὐτῷ Χαλκιδικόν, ναόν τε Ἀπόλλωνος ἐν Παλατίῳ σὺν στοαῖς, ναὸν θεοῦ Ἰουλίου, Πανός ἱερόν, στοὰν πρὸς ἵπποδρόμῳ τῷ προσαγορευομένῳ Φλαμινίῳ, ἣν εἶσα προσαγορεύεσθαι ἐξ ὀνόματος ἐκείνου Ὀκταουίαν ὃς πρῶτος αὐτὴν ἀνέστησεν, ναὸν πρὸς τῷ μεγάλῳ ἵπποδρόμῳ,
(2) ναοὺς ἐν Καπιτωλίῳ Διὸς Τροπαιοφόρου καὶ Διὸς Βροντησίου, ναὸν Κυρείνου, ναοὺς Ἀθηνᾶς καὶ Ἥρας Βασιλίδος καὶ Διὸς Ἐλευθερίου ἐν Ἀουεντίνῳ, Ἡρώων πρὸς τῇ ἱερᾷ ὁδῷ, Θεῶν Κατοικιδίων ἐν Οὐελία, ναὸν Νεότητος, ναὸν Μητρὸς Θεῶν ἐν Παλατίῳ ἐπόησα.
- 20 (1) Καπιτώλιον καὶ τὸ Πομπηίου θέατρον ἐκάτερον τὸ ἔργον ἀναλώμασιν μεγίστοις ἐπεσκεύασα ἄνευ ἐπιγραφῆς τοῦ ἐμοῦ ὀνόματος. (2) Ἀγωγοὺς ὑδάτων ἐν πλείστοις τόποις τῇ παλαιότητι ὀλισθάνοντας ἐπεσκεύασα καὶ ὕδωρ τὸ καλούμενον Μάρκιον ἐδίπλωσα πηγὴν νέαν εἰς τὸ ῥεῖθρον αὐτοῦ ἐποχετεύσα.

- 18 Vanaf het jaar dat Gnaeus en Publius Lentulus consul waren ben ik in geval van financiële tekorten bij de staat bijgesprongen, soms voor 100.000 man, soms voor veel meer. Dat deed ik met uitdelingen van graan en geld uit eigen voorraad en vermogen.
- 19 (1) Het senaatsgebouw en het aangrenzende Chalcidicum, de Apollotempel op de Palatijn (inclusief zuilengangen), de tempel van de vergoddelijkte Julius, het Lupercal, de porticus bij de Circus Flaminius (die met mijn toestemming ‘Octavia’ heet, naar de man die op diezelfde plaats een eerdere porticus had gebouwd), het Pulvinar bij de Circus Maximus,
(2) de tempels op het Capitool voor Jupiter Feretrius en Jupiter Tonans, de tempel van Quirinus, de tempels van Minerva, Koningin Juno en Jupiter Libertas op de Aventijn, de tempel van de Laren bovenaan de Via Sacra, de tempel van de Penatengoden op de Velia, de tempel van de Jeugd en de tempel van de Grote Moeder op de Palatijn: dit alles heb ik gebouwd.
- 20 (1) Het Capitool en het Theater van Pompeius heb ik beide tegen hoge kosten gerestaureerd, zonder enig opschrift met mijn eigen naam. (2) Op tal van plaatsen waar waterleidingen door ouderdom in verval raakten heb ik die gerestaureerd. De zogeheten Aqua Marcia heb ik verdubbeld in capaciteit door een nieuwe bron in die waterloop te leiden.
-
- 18 Vanaf het jaar dat Gnaeus en Publius Lentulus consul waren ben ik in geval van financiële tekorten bij de staat bijgesprongen, soms voor 100.000 man, soms voor meer. Dat deed ik met uitdelingen van graan en geld uit eigen vermogen.
- 19 (1) Het senaatsgebouw en het aangrenzende Chalcidicum, de Apollotempel op de Palatijn (inclusief zuilengangen), de tempel van de god Julius, het heiligdom van Pan, de stoa bij de zogeheten Circus Flaminius (die met mijn toestemming ‘Octavia’ heet, naar de man die haar als eerste had gebouwd), de tempel bij de Circus Maximus,
(2) de tempels op het Capitool voor Zeus Trofeebrenger en Zeus Donderaar, de tempel van Quirinus, de tempels van Athena, Koningin Hera en Zeus Bevrijder op de Aventijn, die van de Heroën bij de Heilige Weg, van de Huisgoden op de Velia, de tempel van de Jeugd en de tempel van de Moeder van de goden op de Palatijn: dit alles heb ik gebouwd.
- 20 (1) Het Capitool en het Theater van Pompeius heb ik beide tegen hoge kosten gerestaureerd, zonder enig opschrift met mijn eigen naam. (2) Op tal van plaatsen waar waterleidingen door ouderdom in verval raakten heb ik die gerestaureerd. De zogeheten Aqua Marcia heb ik verdubbeld in capaciteit door een nieuwe bron in die waterloop te leiden.

(3) Forum Iulium et basilicam quae fuit inter aedem Castoris et aedem Saturni, coepta profligataque opera a patre meo, perfeci, et eandem basilicam consumptam incendio, ampliato eius solo, sub titulo nominis filiorum meorum incohavi, et, si uiuus non perfecissem, perfici ab heredibus meis iussi.

(4) Duo et octoginta templa deum in urbe consul sextum ex auctoritate senatus refeci, nullo praetermisso quod eo tempore refici debebat.

(5) Consul septimum uiam Flaminiam ab urbe Ariminum muniui pontesque omnes praeter Muluium et Minucium.

21 (1) In priuato solo Martis Vltoris templum forumque Augustum ex manibiis feci. Theatrum ad aedem Apollinis in solo magna ex parte a priuatis empto feci, quod sub nomine Marci Marcelli generi mei esset.

(2) Dona ex manibiis in Capitolio et in aede diui Iuli et in aede Apollinis et in aede Vestae et in templo Martis Vltoris consecraui, quae mihi constiterunt HS circiter milliens.

(3) Ἀγορὰν Ἰουλίαν καὶ βασιλικήν, ἣτις ἦν μεταξὺ τοῦ τε ναοῦ τῶν Διοσκόρων καὶ τοῦ Κρόνου προκαταβεβλημένα ἔργα ὑπὸ τοῦ πατρός μου ἐτελείωσα καὶ τὴν αὐτὴν βασιλικὴν κατακαυθεῖσαν ἐπὶ αὐξηθέντι ἐδάφει αὐτῆς ἐξ ἐπιγραφῆς ὀνόματος τῶν ἐμῶν υἱῶν ὑπερξάμην καὶ εἰ μὴ αὐτὸς τετελειώκοιμι, τελειωθῆναι ὑπὸ τῶν ἐμῶν κληρονόμων ἐπέταξα.

(4) Δύο καὶ ὀγδοήκοντα ναοὺς ἐν τῇ πόλει ἕκτον ὕπατος δόγματι συνκλήτου ἐπεσκευασά οὐδένα περιλιπῶν ὃς ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ ἐπισκευῆς ἐδεῖτο.

(5) Ὑπατος ἔβδομον ὁδὸν Φλαμινίαν ἀπὸ Ῥώμης εἰς Ἀρίμινον γεφύρας τε τὰς ἐν αὐτῇ πάσας ἕξω δεῖν τῶν μὴ ἐπιδομένων ἐπισκευῆς ἐπόησα.

21 (1) Ἐν ἰδιωτικῷ ἐδάφει ναὸν Ἄρεως Ἀμύντορος ἀγορὰν τε Σεβαστὴν ἐκ λαφύρων ἐπόησα. Θέατρον πρὸς τῷ Ἀπόλλωνος ναῷ ἐπὶ ἐδάφους ἐκ πλείστου μέρους ἀγορασθέντος ἀνήγειρα ἐπὶ ὀνόματι Μαρκέλλου τοῦ γαμβροῦ μου.

(2) Ἀναθέματα ἐκ λαφύρων ἐν Καπιτωλίῳ καὶ ναῷ Ἰουλίῳ καὶ ναῷ Ἀπόλλωνος καὶ Ἑστίας καὶ Ἄρεως ἀφιέρωσα, ἃ ἐμοὶ κατέστη ἐνγὺς μυριάδων δισχειλίῳ πεντακοσίων.

(3) Het Forum van Julius en de basilica tussen Castortempel en Saturnustempel, bouwprojecten die mijn vader was begonnen en vrijwel had afgerond, heb ik voltooid. Toen diezelfde basilica door brand was verwoest heb ik het grondstuk ervan vergroot en ben ik op naam van mijn zoons aan de herbouw begonnen. Zou ik die bij leven niet voltooien, dan moesten mijn erfgenamen dat doen, zo heb ik bevolen.

(4) 82 godentempels heb ik te Rome gerestaureerd toen ik voor de zesde keer consul was, zulks op besluit van de senaat. Daarbij heb ik geen tempel overgeslagen waarvan restauratie toen nodig was.

(5) Toen ik voor de zevende maal consul was heb ik de Via Flaminia gerepareerd van Rome tot Rimini, evenals alle bruggen, behalve de Milvische brug en de Minucische brug.

21 (1) Op privéterrein heb ik de tempel van Mars de Wreker en het forum van Augustus gebouwd, uit oorlogsbuit. Het theater bij de Apollotempel, dat op naam zou komen van mijn schoonzoon Marcus Marcellus, heb ik gebouwd op grotendeels van particulieren gekochte grond.

(2) Ik heb wijgeschenken uit oorlogsbuit gebracht op het Capitool, in de tempel van de vergoddelijkte Julius, in de Apollotempel, de Vestatempel en in de tempel van Mars de Wreker. Dat heeft mij 100 miljoen sestertiën gekost.

(3) Het Forum van Julius en de basilica tussen de tempel van de Dioskuren en die van Kronos, bouwprojecten die mijn vader was begonnen, heb ik voltooid. Toen diezelfde basilica door brand was verwoest heb ik het grondstuk ervan vergroot en ben ik op naam van mijn zoons aan de herbouw begonnen. Zou ik die bij leven niet voltooien, dan moesten mijn erfgenamen dat doen, zo heb ik bevolen.

(4) 82 godentempels heb ik te Rome gerestaureerd toen ik voor de zesde keer consul was, zulks op besluit van de senaat. Daarbij heb ik geen tempel overgeslagen waarvan restauratie toen nodig was.

(5) Toen ik voor de zevende maal consul was heb ik de Via Flaminia gerepareerd van Rome tot Rimini, evenals alle bruggen, behalve twee waarvoor geen reparatie nodig was.

21 (1) Op privéterrein heb ik de tempel van Ares de Wreker en het forum van Augustus gebouwd, uit oorlogsbuit. Het theater bij de Apollotempel heb ik gebouwd op grotendeels aangekochte grond, op naam van mijn schoonzoon Marcellus.

(2) Ik heb wijgeschenken uit oorlogsbuit gebracht op het Capitool, in de tempel van Julius, in de Apollotempel, de Hestiatempel en in de tempel van Ares de Wreker. Dat heeft mij zo'n 2,5 miljoen gekost.

(3) Auri coronari pondo triginta et quinque millia municipiis et colonis Italiae conferentibus ad triumphos meos quintum consul remisit, et postea, quotienscumque imperator appellatus sum, aurum coronarium non accepi, decernentibus municipiis et colonis aequae benigne atque antea decreuerant.

- 22 (1) Ter munus gladiatorium dedi meo nomine et quinquens filiorum meorum aut nepotum nomine; quibus muneribus depugnauerunt hominum circiter decem millia. Bis athletarum undique accitorum spectaculum populo praebui meo nomine et tertium nepotis mei nomine.
- (2) Ludos feci meo nomine quater, aliorum autem magistratum uicem ter et uiciens. Pro conlegio XVuirorum magister conlegii collega Marco Agrippa ludos saeculares Caio Furnio Caio Silano consulibus feci. Consul XIII ludos Martiales primus feci, quos post id tempus deinceps insequentibus annis senatus consulto et lege fecerunt consules.
- (3) Venationes bestiarum Africanarum meo nomine aut filiorum meorum et nepotum in circo aut in foro aut in amphitheatris populo dedi sexiens et uiciens, quibus confecta sunt bestiarum circiter tria millia et quingentae.

(3) Εἰς χρυσοῦν στέφανον λειτρῶν τρισμυρίων πεντακισχειλίων καταφερούσαις ταῖς ἐν Ἰταλίᾳ πολιτείαις καὶ ἀποικίαις συνεχώρησα τὸ πέμπτον ὑπατεῶν, καὶ ὕστερον ὁσάκις αὐτοκράτωρ προσηγορεύθην, τὰς εἰς τὸν στέφανον ἐπαγγελίας οὐκ ἔλαβον ψηφισομένων τῶν πολιτειῶν καὶ ἀποικιῶν μετὰ τῆς αὐτῆς προθυμίας ὡς τὸ αὐτὸ πρὶν ἐψηφισαντο.

- 22 (1) Τρὶς μονομαχίας ἔδωκα τῷ ἐμῷ ὀνόματι καὶ πεντάκις τῶν υἱῶν μου ἢ υἱωνῶν ἐν αἷς μονομαχίαις ἐπύκτευσαν ὡς μύριοι. Δὶς ἀθλητῶν παντόθεν μετακεκλημένων τὴν τοῦ ἀγῶνος θέαν τῷ δήμῳ παρέσχον τῷ ἐμῷ ὀνόματι καὶ τρίτον τοῦ ἐμοῦ υἱωνοῦ.
- (2) Θέας ἐποίησα δι' ἐμοῦ τετράκις, διὰ δὲ τῶν ἄλλων ἀρχῶν ἐν μέρει τρὶς καὶ εἰκοσάκις. Ὑπὲρ τῶν δεκαπέντε ἀνδρῶν, ἔχων συνάρχοντα Μάρκον Ἀγρίππαν, θέας τὰς διὰ ἑκατὸν ἐτῶν γεινομένας ὀνομαζομένας σαικλάρεις ἐπόησα Γαίῳ Φουρνίῳ καὶ Γαίῳ Σειλανῶι ὑπάτοις. Ὑπατος τρισκαιδέκατον θέας Ἄρει πρῶτος ἐπόησα, ἃς μετ' ἐκεῖνον χρόνον ἐξῆς τοῖς μετέπειτα ἐνιαυτοῖς δόγματι συνκλήτου καὶ νόμῳ ἐπόησαν οἱ ὑπάτοι.
- (3) Θηρομαχίας τῷ δήμῳ τῶν ἐκ Λιβύης θηρίων ἐμῷ ὀνόματι ἢ υἱῶν ἢ υἱωνῶν ἐν τῷ ἵπποδρόμῳ ἢ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἢ ἐν τοῖς ἀμφιθεάτροις ἔδωκα ἐξάκις καὶ εἰκοσάκις, ἐν αἷς κατεσφάγη θηρία ἐγγὺς τρισεχίλια καὶ πεντακόσια.

(3) De 35.000 pond kransgoud die steden en kolonies in Italië hadden bijgedragen voor mijn triomftochten heb ik teruggezonden toen ik voor de vijfde keer consul was. Later heb ik elke keer dat ik tot imperator werd uitgeroepen geen kransgoud aanvaard, hoewel steden en kolonies mij dat even vriendelijk toekenden als zij eerder hadden gedaan.

- 22 (1) Driemaal heb ik gladiatorenspelen gegeven op mijn eigen naam, vijfmaal op naam van mijn zoons of kleinzoons. Tijdens die spelen is er op leven en dood gevochten door zo'n 10.000 man. Tweemaal heb ik het volk op mijn eigen naam een sportshow gegeven met atleten vanuit alle windstreken, driemaal op naam van mijn kleinzoon.
- (2) Spelen heb ik ook gehouden, op mijn eigen naam viermaal, en namens andere magistraten 23 maal. Namens het College van Vijftienmannen heb ik als Collegemeester, samen met collega Marcus Agrippa, de Eeuwspelen (*Ludi Saeclares*) gehouden, tijdens het consulaat van Gaius Furnius en Gaius Silanus. Toen ik voor de 13e keer consul was, heb ik als eerste man Marsspelen gehouden. Sindsdien hebben dat vervolgens in de jaren daarna de consuls gedaan krachtens senaatsbesluit en op grond van de wet.
- (3) Beestenjachten met Africaans wild heb ik op mijn eigen naam, of die van mijn zoons en kleinzoons, gegeven voor het volk in de circus, op het forum of in amfiteaters, 26 maal. Tijdens die beestenjachten zijn zo'n 3500 beesten afgeemaakt.

(3) De 35.000 pond kransgoud die steden en kolonies in Italië hadden bijgedragen heb ik teruggezonden toen ik voor de vijfde keer consul was. Later heb ik elke keer dat ik tot imperator werd uitgeroepen geen kransgoud aanvaard, hoewel steden en kolonies mij dat even vriendelijk toekenden als zij eerder hadden gedaan.

- 22 (1) Driemaal heb ik gladiatorenspelen gegeven op mijn eigen naam, vijfmaal op die van mijn zoons of kleinzoons. Tijdens die spelen is er gevochten door zo'n 10.000 man. Tweemaal heb ik het volk op mijn eigen naam een sportshow gegeven met atleten vanuit alle windstreken, driemaal op naam van mijn kleinzoon.
- (2) Spelen heb ik ook gehouden, op mijn eigen naam viermaal, en namens andere magistraten om beurten 23 maal. Namens het College van Vijftienmannen heb ik als Collegemeester, samen met collega Marcus Agrippa, de spelen gehouden die elke 100 jaar plaatsvinden en die men aanduidt als *Saeclares*, tijdens het consulaat van Gaius Furnius en Gaius Silanus. Toen ik voor de 13e keer consul was, heb ik als eerste man Aresspelen gehouden. Sindsdien hebben dat vervolgens in de jaren daarna de consuls gedaan krachtens senaatsbesluit en op grond van de wet.
- (3) Beestenjachten voor het volk, met Africaans wild, heb ik op mijn eigen naam of die van mijn zoons en kleinzoons gegeven in de circus, op het forum of in amfiteaters, 26 maal. Tijdens die beestenjachten zijn zo'n 3500 beesten afgemaakt.

- 23 (1) Nualis proeli spectaclum populo dedi trans Tiberim, in quo loco nunc nemus est Caesarum, cauato solo in longitudinem mille et octingentos pedes, in latitudinem mille et ducentos, in quo triginta rostratae naues triremes aut biremes, plures autem minores inter se conflixerunt; quibus in classibus pugnauerunt praeter remiges millia hominum tria circiter.
- 24 (1) In templis omnium ciuitatum prouinciae Asiae uictor ornamenta reposita quae spoliatis templis is cum quo bellum gesseram priuatim possederat.
(2) Statuae meae pedestres et equestres et in quadrigis argenteae steterunt in urbe XXC circiter, quas ipse sustuli, exque ea pecunia dona aurea in aede Apollinis meo nomine et illorum qui mihi statuarum honorem habuerunt posui.
- 25 (1) Mare pacauit a praedonibus. Eo bello seruorum qui fugerant a dominis suis et arma contra rem publicam ceperant triginta fere millia capta dominis ad supplicium sumendum tradidi.

- 23 (1) Ναυμαχίας θεάν τῷ δήμῳ ἔδωκα πέραν τοῦ Τιβερίδος, ἐν ᾧ τόπῳ νῦν ἐστὶ ἄλσος Καيسάρων, ἐκκεχωσμένης τῆς γῆς εἰς μῆκος χειλίων ὀκτακοσίων ποδῶν, ἐπὶ πλάτος χιλίων διακοσίων· ἐν ἧι τριάκοντα ναῦς ἔμβολα ἔχουσαι τριήρεις ἢ δίκροτοι, αἱ δὲ ἦσσαν πλείους ἐνανμάχησαν. Ἐν τούτῳ τῷ στόλῳ ἠγωνίσαντο ἕξ τῶν ἐρετῶν πρόσπου ἄνδρες τρισχέλιοι.
- 24 (1) Εἰς ναοὺς πασῶν πόλεων τῆς Ἀσίας νεικήσας τὰ ἀναθέματα ἀποκατέστησα, ἃ κατεσχίκει ἱεροσυλήσας ὁ ὑπ' ἐμοῦ καταγωνισθεὶς πολέμιος.
(2) Ἄνδριάντες πεζοὶ καὶ ἔφιπποί μου καὶ ἐφ' ἄρμασιν ἀργυροὶ εἰστήκεισαν ἐν τῇ πόλει ἐγγὺς ὀγδοήκοντα, οὓς αὐτὸς ἦρα, ἐκ τούτου τε τοῦ χρήματος ἀναθέματα χρυσᾶ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀπόλλωνος τῷ τε ἐμῷ ὀνόματι καὶ ἐκείνων οἵτινές με τούτοις τοῖς ἀνδράσιν ἐτείμησαν ἀνέθηκα.
- 25 (1) Θάλασσαν πειρατευομένην ὑπὸ ἀποστατῶν δούλων εἰρήνευσα· ἕξ ᾧν τρεῖς πούμυριάδας τοῖς δεσπόταις εἰς κόλασιν παρέδωκα.

- 23 Ook het schouwspel van een scheepsslag heb ik het volk gegeven, en wel aan de overzijde van de Tiber, de plaats waar nu het woud van de Caesaren is, nadat de grond er was afgegraven over een lengte van 1800 voet en een breedte van 1200. Hier hebben vervolgens dertig van rammen voorziene triremen of biremen, als ook een groot aantal kleinere schepen, onderling slag geleverd. In deze vloten hebben, los van de roeiers, zo'n 3000 man gevochten.
- 24 (1) In de tempels van alle steden in de provincie Asia heb ik als overwinnaar ornamenten teruggeplaatst, die de man tegen wie ik oorlog had gevoerd na plundering van die tempels als privépersoon had bezeten.
(2) De standbeelden van mijzelf die in Rome stonden opgesteld, met mij afgebeeld te voet, te paard of op vierspannen, samen zo'n 80 exemplaren in zilver, heb ik persoonlijk laten weghalen. Van het geld dat ze oprachten heb ik gouden geschenken laten plaatsen in de Apollotempel, op mijn eigen naam en die van degenen die mij met de standbeelden hadden geëerd.
- 25 (1) Op zee heb ik de rust en orde hersteld door gerichte acties tegen piraten. In die oorlog heb ik de slaven die van hun meesters waren weggevlucht en wapens hadden opgenomen tegen de staat, zo'n 30.000 man, bij hun meesters terugbezorgd ter bestraffing.
-
- 23 Ook het schouwspel van een scheepsslag heb ik het volk gegeven, en wel aan de overzijde van de Tiber, de plaats waar nu het woud van de Caesaren is, nadat de grond er was afgegraven over een lengte van 1800 voet en een breedte van 1200. Hier hebben vervolgens dertig van rammen voorziene triremen of biremen, als ook een groot aantal kleinere schepen, onderling slag geleverd. In deze vloten hebben, los van de roeiers, zo'n 3000 man gevochten.
- 24 (1) In de tempels van alle steden in Asia heb ik als overwinnaar wijgeschenken teruggeplaatst, die de door mij overwonnen vijand na plundering van die tempels had bezeten.
(2) De standbeelden van mijzelf die in Rome stonden opgesteld, met mij afgebeeld te voet, te paard of op wagens, samen zo'n 80 exemplaren in zilver, heb ik persoonlijk laten weghalen. Van het geld dat ze oprachten heb ik gouden wijgeschenken laten plaatsen in de Apollotempel, op mijn eigen naam en die van degenen die mij met de standbeelden hadden geëerd.
- 25 (1) Toen weggelopen slaven op zee piraterij bedreven heb ik de rust en orde hersteld. Zo'n 30.000 man heb ik bij hun meesters terugbezorgd ter bestraffing.

(2) Iuravit in mea uerba tota Italia sponte sua, et me belli quo uici ad Actium ducem depoposcit. Iurauerunt in eadem uerba prouinciae Galliae, Hispaniae, Africa, Sicilia, Sardinia.

(3) Qui sub signis meis tum militauerint fuerunt senatores plures quam DCC, in iis qui uel antea uel postea consules facti sunt ad eum diem quo scripta sunt haec LXXXIII, sacerdotes circiter CLXX.

26 (1) Omnium prouinciarum populi Romani, quibus finitimae fuerunt gentes quae non parerent imperio nostro, fines auxi. (2) Gallias et Hispanias prouincias, item Germaniam, qua includit Oceanus a Gadibus ad ostium Albis fluminis, pacauit.

(3) Alpes a regione ea quae proxima est Hadriano mari ad Tuscum pacari feci nulli genti bello per iniuriam inlato.

(4) Classis mea per Oceanum ab ostio Rheni ad solis orientis regionem usque ad fines Cimbrorum nauigauit, quo neque terra neque mari quisquam Romanus ante id tempus adit, Cimbrique et Charydes et Semnones et eiusdem tractus alii Germanorum populi per legatos amicitiam meam et populi Romam petierunt.

(2) Ὄμοσεν εἰς τοὺς ἐμοὺς λόγους ἅπανα ἢ Ἰταλία ἐκοῦσα καμὲ πολέμου ὦι ἐπ' Ἀκτίω ἐνείκησα ἡγεμόνα ἐξήτησατο. Ὄμοσαν εἰς τοὺς αὐτοὺς λόγους ἐπαρχεῖαι Γαλατία Ἰσπανία Λιβύη Σικελία Σαρδῶ.

(3) Οἱ ὑπ' ἐμαῖς σημέαις τότε στρατευσάμενοι ἦσαν συνκλητικοὶ πλείους ἑπτακοσίων ἐν αὐτοῖς οἱ ἢ πρότερον ἢ μετέπειτα ἐγένοντο ὕπατοι ἄχρι ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐν ἧ ταῦτα γέγραπται ὀγδοήκοντα τρεῖς, ἱερεῖς πρόσπου ἑκατὸν ἑβδομήκοντα.

26 (1) Πασῶν ἐπαρχειῶν δήμου Ῥωμαίων, αἷς ὄμορα ἦν ἔθνη τὰ μὴ ὑποτασσόμενα τῇ ἡμετέραι ἡγεμονίᾳ, τοὺς ὄρους ἐπεύξησα. (2) Γαλατίας καὶ Ἰσπανίας, ὁμοίως δὲ καὶ Γερμανίαν καθὼς Ὠκεανὸς περικλείει ἀπὸ Γαδεῖρων μέχρι στόματος Ἄλβιος ποταμοῦ ἐν εἰρήνῃ κατέστησα.

(3) Ἄλπης ἀπὸ κλίματος τοῦ πλησίον Εἰονίου κόλπου μέχρι Τυρρηνικῆς θαλάσσης εἰρηνεύεσθαι πεπόηκα, οὐδενὶ ἔθνεϊ ἀδίκως ἐπενεχθέντος πολέμου.

(4) Στόλος ἐμὸς διὰ Ὠκεανοῦ ἀπὸ στόματος Ῥήνου ὡς πρὸς ἀνατολὰς μέχρι ἔθνους Κίμβρων διέπλευσεν, οὗ οὔτε κατὰ γῆν οὔτε κατὰ θάλασσαν Ῥωμαίων τις πρὸ τούτου τοῦ χρόνου προσῆλθεν· καὶ Κίμβροι καὶ Χάρυδες καὶ Σέμνονες ἄλλα τε πολλὰ ἔθνη Γερμανῶν διὰ πρεσβειῶν τὴν ἐμὴν φιλίαν καὶ τὴν δήμου Ῥωμαίων ἠιτήσαντο.

(2) Heel Italië heeft mij uit eigen beweging trouw gezworen en mij gevraagd als leider in de oorlog waarin ik bij Actium de overwinning heb behaald. Evenzo hebben de Gallische en Spaanse provincies, Africa, Sicilië en Sardinië mij trouw gezworen.

(3) Het aantal senatoren dat destijds onder mijn veldtekens in militaire dienst was bedroeg meer dan 700. Daaronder waren er 83 die ofwel tevoren ofwel nadien tot consul zijn benoemd, gerekend tot de dag dat deze woorden zijn geschreven, en rond de 170 priesters.

26 (1) Van alle provincies van het Romeinse volk die grensden aan volkeren die niet onder ons gezag stonden heb ik het gebied uitgebreid. (2) In de Gallische en Spaanse provincies en tevens Germanië, dus alle land omsloten door de Oceaan vanaf Cádiz tot de Elbemonding, heb ik rust en orde gebracht.

(3) In de Alpen heb ik rust en orde laten brengen vanaf de streek nabij de Adriatische Zee tot aan de Tyrrheense Zee, zonder daarbij enig volk onrechtmatig oorlog aan te doen.

(4) Mijn vloot is via de Oceaan vanaf de Rijnmonding oostwaarts gevaren tot aan het gebied van de Cimbren, een streek die tot dan toe door geen Romein via land of zee was bereikt. De Cimbren, Charydes, Semnones en andere Germaanse stammen uit die contreien hebben delegaties gezonden om vriendschap te sluiten met mij en het Romeinse volk.

(2) Heel Italië heeft mij uit eigen beweging trouw gezworen en mij gevraagd als leider in de oorlog waarin ik bij Actium de overwinning heb behaald. Evenzo hebben de provincies Gallië, Spanje, Africa, Sicilië en Sardinië mij trouw gezworen.

(3) Het aantal senatoren dat destijds onder mijn veldtekens in militaire dienst was bedroeg meer dan 700. Daaronder waren er 83 die ofwel tevoren ofwel nadien tot consul zijn benoemd, gerekend tot de dag dat deze woorden zijn geschreven, en rond de 170 priesters.

26 (1) Van alle provincies van het Romeinse volk die grensden aan volkeren die niet onder ons gezag stonden heb ik het gebied uitgebreid. (2) In de Gallische en Spaanse provincies en tevens Germanië, dus alle land omsloten door de Oceaan vanaf Cádiz tot de Elbemonding, heb ik rust en orde gebracht.

(3) In de Alpen heb ik rust en orde laten brengen vanaf de streek nabij de Ionische Golf tot aan de Tyrrheense Zee, zonder daarbij enig volk onrechtmatig oorlog aan te doen.

(4) Mijn vloot is via de Oceaan vanaf de Rijnmonding oostwaarts gevaren tot aan het gebied van de Cimbren, een streek die tot dan toe door geen Romein via land of zee was bereikt. De Cimbren, Charydes, Semnones en vele andere Germaanse stammen uit die contreien hebben delegaties gezonden om vriendschap te sluiten met mij en het Romeinse volk.

(5) Meo iussu et auspicio ducti sunt duo exercitus eodem fere tempore in Aethiopiam et in Arabiam quae appellatur Eudaemon, magnaue hostium gentis utriusque copiae caesae sunt in acie et complura oppida capta. In Aethiopiam usque ad oppidum Nabata peruentum est, cui proxima est Meroe. In Arabiam usque in fines Sabaeorum processit exercitus ad oppidum Mariba.

27 (1) Aegyptum imperio populi Romani adieci.

(2) Armeniam maiorem interfecto rege eius Artaxe cum possem facere prouinciam, malui maiorum nostrorum exemplo regnum id Tigrani regis Artauasdis filio, nepoti autem Tigranis regis, per Tiberium Neronem tradere, qui tum mihi priuignus erat. Et eandem gentem postea desciscentem et rebellantem domitam per Gaium filium meum regi Ariobarzani regis Medorum Artabazi filio regendam tradidi, et post eius mortem filio eius Artauasdi; quo interfecto Tigranem, qui erat ex regio genere Armeniorum oriundus, in id regnum misi.

(3) Prouincias omnis quae trans Hadrianum mare uergunt ad orientem Cyrenasque, iam ex parte magna regibus ea possidentibus, et antea Siciliam et Sardiniam occupatas bello seruili reciperaui.

(5) Ἐμῆι ἐπιταγῆι καὶ οἰωνοῖς αἰσίοις δύο στρατεύματα ἐπέβη Αἰθιοπίαι καὶ Ἀραβίαι τῆι εὐδαίμονι καλουμένηι, μεγάλας τε τῶν πολεμιῶν δυνάμεις κατέκοψεν ἐν παρατάξει καὶ πλείστας πόλεις δοριαλώτους ἔλαβεν καὶ προέβη ἐν Αἰθιοπίαι μέχρι πόλεως Ναβάτης, ἣτις ἐστὶν ἔνγιστα Μερόηι, ἐν Ἀραβίαι δὲ μέχρι πόλεως Μαρίβας.

27 (1) Αἴγυπτον δήμου Ῥωμαίων ἡγεμονίαι προσέθηκα.

(2) Ἀρμενίαν τὴν μείζονα ἀναιρεθέντος τοῦ βασιλέως δυνάμενος ἐπαρχείαν ποῆσαι μᾶλλον ἐβουλήθη κατὰ τὰ πάτρια ἡμῶν ἔθνη βασιλείαν Τιγράνηι Ἀρταουάσδου υἱῶι, υἱωνῶι δὲ Τιγράνου βασιλέως δοῦναι διὰ Τιβερίου Νέρωνος, ὃς τότε μου πρόγονος ἦν· καὶ τὸ αὐτὸ ἔθνος ἀφιστάμενον καὶ ἀναπολεμοῦν δαμασθὲν ὑπὸ Γαίου τοῦ υἱοῦ μου βασιλεῖ Ἀριοβαρζάνει, βασιλέως Μήδων Ἀρταβάζου υἱῶι, παρέδωκα, καὶ μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον τῶι υἱῶι αὐτοῦ Ἀρταουάσδηι· οὗ ἀναιρεθέντος Τιγράνην, ὃς ἦν ἐκ γένους Ἀρμενίου βασιλικοῦ, εἰς τὴν βασιλείαν ἔπεμψα.

(3) Ἐπαρχείας ἀπάσας ὅσαι πέραν τοῦ Εἰονίου κόλπου διατείνουσι πρὸς ἀνατολάς καὶ Κυρήνην ἐκ μείσζονος μέρους ὑπὸ βασιλέων κατεσχημένας, καὶ ἔμπροσθεν Σικελίαν καὶ Σαρδῶν προκατειλημμένας πολέμωι δουλικῶι, ἀνέλαβον.

(5) Op mijn bevel en onder mijn auspiciën zijn in ongeveer dezelfde tijd twee legers uitgezonden naar Ethiopië en naar Arabië dat de benaming ‘Gelukkig’ draagt. Bij beide volkeren zijn omvangrijke aantallen vijandelijke troepen op het slagveld afgemaakt en meerdere plaatsen ingenomen. In Ethiopië is men gekomen tot de plaats Nabata, nabij Meroë; in Arabië is het leger opgerukt tot bij het gebied van de Sabaeërs, tot aan de plaats Mariba.

- 27 (1) Egypte heb ik toegevoegd aan het rijk van het Romeinse volk.
 (2) Groot-Armenië had ik na de moord op zijn koning Artaxerxes tot provincie kunnen maken. Ik verkoos echter het koninkrijk naar model van onze voorouders over te dragen aan Tigranes, zoon van koning Artavasdes en kleinzoon van koning Tigranes, en wel via Tiberius Nero, destijds mijn stiefzoon. Toen datzelfde volk later afvallig werd en rebelleerde heb ik het via mijn zoon Gaius onderworpen en ter bestuur overgedragen aan koning Ariobarzanes, zoon van de Medische koning Artabazus, en na zijn dood aan zijn zoon Artavasdes. Na de moord op laatstgenoemde heb ik Tigranes, die afstamde van de Armeense koninklijke familie, naar dat koninkrijk gezonden.
 (3) Alle provincies achter de Adriatische Zee richting oosten, en ook Cyrene, gebieden die reeds grotendeels in bezit waren geraakt van koningen, heb ik heroverd. Eerder al deed ik dat met Sicilië en Sardinië, bezet ten tijde van de slavenoorlog.

(5) Op mijn bevel en onder mijn auspiciën hebben in ongeveer dezelfde tijd twee legers een aanval gedaan op Ethiopië en Arabië dat de benaming ‘Gelukkig’ draagt. Bij beide volkeren hebben ze omvangrijke aantallen vijandelijke troepen op het slagveld afgemaakt en zeer vele plaatsen ingenomen. In Ethiopië is men gekomen tot de plaats Nabata, die nabij Meroë ligt; in Arabië tot aan de plaats Mariba.

- 27 (1) Egypte heb ik toegevoegd aan het rijk van het Romeinse volk.
 (2) Groot-Armenië had ik na de moord op zijn koning Artaxerxes tot provincie kunnen maken. Ik verkoos echter het koninkrijk naar model van onze voorouders over te dragen aan Tigranes, zoon van koning Artavasdes en kleinzoon van koning Tigranes, en wel via Tiberius Nero, destijds mijn stiefzoon. Toen datzelfde volk later afvallig werd en rebelleerde heb ik het via mijn zoon Gaius onderworpen en ter bestuur overgedragen aan koning Ariobarzanes, zoon van de Medische koning Artabazus, en na zijn dood aan zijn zoon Artavasdes. Na de moord op laatstgenoemde heb ik Tigranes, die afstamde van de Armeense koninklijke familie, naar dat koninkrijk gezonden.
 (3) Alle provincies achter de Ionische Golf richting oosten, en ook Cyrene, gebieden die reeds grotendeels in bezit waren geraakt van koningen, heb ik heroverd. Eerder al deed ik dat met Sicilië en Sardinië, bezet ten tijde van de slavenoorlog.

- 28 (1) Colonias in Africa, Sicilia, Macedonia, utraque Hispania, Achaia, Asia, Syria, Gallia Narbonensi, Pisidia militum deduxi, Italia autem XXVIII colonias, quae uiuo me celeberrimae et frequentissimae fuerunt, mea auctoritate deductas habet.
- 29 (1) Signa militaria complura per alios duces amissa deuictis hostibus reciperaui ex Hispania et Gallia et a Dalmateis. (2) Parthos trium exercituum Romanorum spolia et signa reddere mihi supplicesque amicitiam populi Romani petere coegi. Ea autem signa in penetrali quod est in templo Martis Vltoris reposui.
- 30 (1) Pannoniorum gentes, quas ante me principem populi Romani exercitus nunquam adit, deuictas per Tiberium Neronem, qui tum erat priuignus et legatus meus, imperio populi Romani subieci, protulique fines Illyrici ad ripam fluminis Danuuii.
(2) Citra quod Dacorum transgressus exercitus meis auspiciis uictus profligatusque est, et postea trans Danuuium ductus exercitus meus Dacorum gentes imperia populi Romani perferre coegit.

- 28 (1) Ἀποικίας ἐν Λιβύῃ, Σικελία, Μακεδονία, ἐν ἑκατέρῃ τῇ Ἰσπανία, Ἀχαΐα, Ἀσία, Συρία, Γαλατία τῇ περὶ Νάρβωνα, Πισιδία στρατιωτῶν κατήγαγον. (2) Ἰταλία δὲ εἴκοσι ὀκτῶ ἀποικίας ἔχει ὑπ' ἐμοῦ καταχθείσας, αἱ ἐμοῦ περιόντος πληθύουσαι ἐτυχάνον.
- 29 (1) Σημέας στρατιωτικὰς πλείστας ὑπὸ ἄλλων ἡγεμόνων ἀποβεβλημένας νικῶν τοὺς πολεμίους ἀπέλαβον ἐξ Ἰσπανίας καὶ Γαλατίας καὶ παρὰ Δαλματῶν. (2) Πάρθους τριῶν στρατευμάτων Ῥωμαίων σκῦλα καὶ σημέας ἀποδοῦναι ἐμοὶ ἰκέτας τε φιλίαν δήμου Ῥωμαίων ἀξιῶσαι ἠνάνκασα. Ταύτας δὲ τὰς σημείας ἐν τῷ Ἄρεως τοῦ Ἀμύντορος ναοῦ ἀδύτῳ ἀπεθέμην.
- 30 (1) Παννονίων ἔθνη, οἷς πρὸ ἐμοῦ ἡγεμόνος στράτευμα Ῥωμαίων οὐκ ἤγγισεν, ἤσσηθέντα ὑπὸ Τιβερίου Νέρωνος, ὃς τότε μου ἦν πρόγονος καὶ πρεσβευτής, ἡγεμονία δήμου Ῥωμαίων ὑπέταξα τὰ τε Ἰλλυρικοῦ ὄρια μέχρι Ἰστρου ποταμοῦ προήγαγον.
(2) Οὐδ' ἐπειτὰδε Δάκων διαβάσα πολλὴ δύναμις ἐμοῖς αἰσίοις οἰωνοῖς κατεκόπη καὶ ὕστερον μεταχθὲν τὸ ἐμὸν στράτευμα πέραν Ἰστρου τὰ Δάκων ἔθνη προστάγματα δήμου Ῥωμαίων ὑπομένειν ἠνάγκασεν.

- 28 (1) Ik heb kolonies gesticht in Africa, Sicilië, Macedonië, beide Spaanse provincies, Achaïa, Asia, Syrië, Gallia Narbonensis en Pisidië. Het betrof kolonies van soldaten. (2) En in Italië zijn er 28 op mijn gezag gestichte kolonies, die bij mijn leven zeer druk en dichtbevolkt waren.
- 29 (1) Meerdere veldtekens die door andere generaals waren verloren heb ik na overwinning van de vijanden heroverd, en wel uit Spanje en Gallië en van de Dalmatiërs. (2) De Parthen heb ik gedwongen om de buit en veldtekens van drie Romeinse legers aan mij terug te geven en als smekelingen te verzoeken om vriendschap met het Romeinse volk. Deze veldtekens heb ik opgesteld in de gewijde binnenruimte van de tempel van Mars de Wreker.
- 30 (1) De volkeren van Pannonië, die voordat ik leider werd nooit door enig Romeins leger waren bereikt, heb ik, nadat zij geheel waren overwonnen door Tiberius Nero, destijds mijn stiefzoon en gevolmachtigde, toegevoegd aan het rijk van het Romeinse volk. De grens van Illyrië heb ik verschoven tot aan de oever van de Donau.
(2) Toen een leger van Daciërs de rivier overstak is dat onder mijn auspiciën overwonnen en vernietigd. Nadien is een leger van mij de Donau overgestoken, waar het de Dacische volkeren heeft gedwongen bevelen te accepteren van het Romeinse volk.
-
- 28 (1) Ik heb kolonies gesticht in Africa, Sicilië, Macedonië, beide Spaanse provincies, Achaïa, Asia, Syrië, Gallia Narbonensis en Pisidië. Het betrof kolonies van soldaten. (2) En in Italië zijn er 28 op mijn gezag gestichte kolonies, die bij mijn leven dichtbevolkt waren.
- 29 (1) Zeer veel veldtekens die door andere generaals waren verloren heb ik na overwinning van de vijanden heroverd, en wel uit Spanje en Gallië en van de Dalmatiërs. (2) De Parthen heb ik gedwongen om de buit en veldtekens van drie Romeinse legers aan mij terug te geven en als smekelingen te verzoeken om vriendschap met het Romeinse volk. Deze veldtekens heb ik opgesteld in de gewijde binnenruimte van de tempel van Ares de Wreker.
- 30 (1) De volkeren van Pannonië, die voordat ik leider werd nooit door enig Romeins leger waren bereikt, heb ik, nadat zij geheel waren overwonnen door Tiberius Nero, destijds mijn stiefzoon en gevolmachtigde, toegevoegd aan het rijk van het Romeinse volk. De grens van Illyrië heb ik verschoven tot aan de oever van de Ister.
(2) Toen een groot leger van Daciërs de rivier overstak is dat onder mijn auspiciën vernietigd. Nadien is een leger van mij de Ister overgestoken, waar het de Dacische volkeren heeft gedwongen bevelen te accepteren van het Romeinse volk.

31 (1) Ad me ex India regum legationes saepe missae sunt non uisae ante id tempus apud quemquam Romanorum ducem.

(2) Nostram amicitiam appetiuerunt per legatos Bastarnae Scythaeque et Sarmatarum qui sunt citra flumen Tanaim et ultra reges, Albanorumque rex et Hiberorum et Medorum.

32 Ad me supplices confugerunt reges Parthorum Tiridates et postea Phrates regis Phratis filius, Medorum Artauasdes, Adiabenorū Artaxares, Britannorum Dumnobellaunus et Tincomarus, Sugambrorum Maelo, Marcomanorum Sueborum (. . .) rus.

(2) Ad me rex Parthorum Phrates, Orodis filius, filios suos nepotesque omnes misit in Italiam non bello superatus, sed amicitiam nostram per liberorum suorum pignora petens.

(3) Plurimaeque aliae gentes expertae sunt populi Romani fidem me principe, quibus antea cum populo Romano nullum extiterat legionum et amicitiae commercium.

31 (1) Πρὸς ἐμὲ ἐξ Ἰνδίας βασιλέων πρεσβεῖαι πολλάκις ἀπεστάλησαν, οὐδέποτε πρὸ τούτου χρόνου ὀφθεῖσαι παρὰ Ῥωμαίων ἡγεμόνι.

(2) Τὴν ἡμετέραν φιλίαν ἠξίωσαν διὰ πρέσβων Βαστάρνοι καὶ Σκύθαι καὶ Σαρματῶν οἱ ἐπιτάδε ὄντες τοῦ Τανάιδος ποταμοῦ καὶ οἱ πέραν δὲ βασιλεῖς, καὶ Ἀλβανῶν δὲ καὶ Ἰβήρων καὶ Μήδων βασιλέες.

32 (1) Πρὸς ἐμὲ ἰκέται κατέφυγον βασιλεῖς Πάρθων μὲν Τειριδάτης καὶ μετέπειτα Φραάτης, βασιλέως Φράτου υἱός, Μήδων δὲ Ἀρταουάσδης, Ἀδιαβηνῶν Ἀρταξάρης, Βρεταννῶν Δομνοελλαῦνος καὶ Τινκόμαρος, Σουγάμβρων Μαίλων, Μαρκομάνων Σουήβων (...)ρος.

(2) Πρὸς ἐμὲ βασιλεὺς Πάρθων Φραάτης, Ὠρώδου υἱός, υἱοὺς αὐτοῦ υἰωνοὺς τε πάντας ἔπεμψεν εἰς Ἰταλίαν, οὐ πολέμῳ λειφθεῖς, ἀλλὰ τὴν ἡμετέραν φιλίαν ἀξιῶν ἐπὶ τέκνων ἐνεχύροισι.

(3) Πλεῖστά τε ἄλλα ἔθνη πείραν ἔλαβεν δήμου Ῥωμαίων πίστεως ἐπ' ἐμοῦ ἡγεμόνος, οἷς τὸ πρὶν οὐδεμία ἦν πρὸς δῆμον Ῥωμαίων πρεσβειῶν καὶ φιλίας κοινωνία.

- 31 (1) Bij mij zijn dikwijls vanuit India delegaties aangekomen. Die waren tot die tijd nooit bij enig Romeins aanvoerder te zien geweest.
- (2) Verzoeken om onze vriendschap zijn via delegaties gedaan door de Bastar-nae, de Scythen, de koningen van de Sarmaten aan beide zijden van de Don, de koning van de Albaniërs, die van de Iberiërs en die van de Meden.
- 32 (1) Bij mij hebben als smekelingen de Parthen-koningen Tiridates en nadien Phrates, zoon van koning Phrates, hun toevlucht gezocht, de Medische koning Artavasdes, de Adiabenische koning Artaxares, de Britse koningen Dumno-launus en Tincomarus, de Sugambrische koning Maelo en de Suebische Marco-mannen-koning <....>rus.
- (2) Naar mij heeft de Parthenkoning Phrates, zoon van Orodes, zijn zoons en al zijn kleinzoons gezonden. Hij zond hen naar Italië zonder dat hij was overwon-nen in oorlog, maar omdat hij onze vriendschap wilde verkrijgen via het onder-pand van zijn kinderen.
- (3) Zeer veel andere volkeren hebben de trouw van het Romeinse volk ervaren gedurende mijn leiderschap, volkeren die voordien geen formele betrekkingen of vriendschap met het Romeinse volk hadden gekend.
-
- 31 (1) Bij mij zijn dikwijls vanuit India delegaties aangekomen. Die waren tot die tijd nooit bij enig Romeins aanvoerder te zien geweest.
- (2) Verzoeken om onze vriendschap zijn via delegaties gedaan door de Bastar-nae, de Scythen, de koningen van de Sarmaten aan beide zijden van de Don, de koningen van de Albaniërs, de Iberiërs en de Meden.
- 32 (1) Bij mij hebben als smekelingen de Parthen-koningen Tiridates en nadien Phrates, zoon van koning Phrates, hun toevlucht gezocht, de Medische koning Artavasdes, de Adiabenische koning Artaxares, de Britse koningen Dumno-launus en Tincomarus, de Sugambrische koning Maelo en de Suebische Marco-mannen-koning <....>rus.
- (2) Naar mij heeft de Parthenkoning Phrates, zoon van Orodes, zijn zoons en al zijn kleinzoons gezonden. Hij zond hen naar Italië zonder dat hij was overwon-nen in oorlog, maar omdat hij onze vriendschap wilde verkrijgen via het onder-pand van zijn kinderen.
- (3) Zeer veel andere volkeren hebben de trouw van het Romeinse volk ervaren gedurende mijn leiderschap, volkeren die voordien geen formele betrekkingen of vriendschap met het Romeinse volk hadden gekend.

- 33 (1) A me gentes Parthorum et Medorum per legatos principes earum gentium reges petitos acceperunt: Parthi Vononem, regis Phratis filium, regis Orodis nepotem, Medi Ariobarzanem, regis Artauazdis filium, regis Ariobarzanis nepotem.
- 34 (1) In consulatu sexto et septimo, postquam bella ciuilia extinxeram, per consensum uniuersorum potens rerum omnium, rem publicam ex mea potestate in senatus populique Romani arbitrium transtuli. (2) Quo pro merito meo senatus consulto Augustus appellatus sum et laureis postes aedium mearum uestiti publice coronaque ciuica super ianuam meam fixa est, et clupeus aureus in curia Iulia positus, quem mihi senatum populumque Romanum dare uirtutis clementiaeque iustitiae et pietatis caussa testatum est per eius clupei inscriptionem. (3) Post id tempus auctoritate omnibus praestiti, potestatis autem nihilo amplius habui quam ceteri qui mihi quoque in magistratu conlegae fuerunt.
- 33 (1) Παρ' ἐμοῦ ἔθνη Πάρθων καὶ Μήδων διὰ πρέσβειων τῶν παρ' αὐτοῖς πρώτων βασιλεῖς αἰτησάμενοι ἔλαβον· Πάρθοι Οὐονώνην, βασιλέως Φράτου υἱόν, βασιλέως Ὠρώδου υἱωνόν, Μῆδοι Ἀριοβαρζάνην, βασιλέως Ἀρταβάζου υἱόν, βασιλέως Ἀριοβαρζάνου υἱωνόν.
- 34 (1) Ἐν ὑπατεΐαι ἔκτῃ καὶ ἑβδόμῃ μετὰ τὸ τοὺς ἐνφυλίους ζβέσαι με πολέμους κατὰ τὰς εὐχὰς τῶν ἐμῶν πολειτῶν ἐνκρατῆς γενόμενος πάντων τῶν πραγμάτων, ἐκ τῆς ἐμῆς ἐξουσίας εἰς τὴν τῆς συνκλήτου καὶ τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων μετήνεγκα κυριήαν.
(2) Ἐξ ἧς αἰτίας δόγματι συνκλήτου Σεβαστὸς προσηγορεύθην καὶ δάφναις δημοσίαι τὰ πρόπυλά μου ἐστέφθη, ὃ τε δρύϊνος στέφανος ὁ διδόμενος ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν πολειτῶν ὑπεράνω τοῦ πυλῶνος τῆς ἐμῆς οἰκίας ἀνετέθη, ὄπλον τε χρυσοῦν ἐν τῷ βουλευτηρίῳ ἀνατεθὲν ὑπὸ τε τῆς συνκλήτου καὶ τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων διὰ τῆς ἐπιγραφῆς ἀρετὴν καὶ ἐπέικειαν καὶ δικαιοσύνην καὶ εὐσέβειαν ἐμοὶ μαρτυρεῖ.
(3) Ἀξιώματι πάντων διήνεγκα, ἐξουσίας δὲ οὐδὲν τι πλεῖον ἔσχον τῶν συναρξάντων μοι.

- 33 Van mij hebben de Parthen en Meden, op daartoe strekkend verzoek van delegaties bestaande uit de voornaamsten uit hun volk, koningen gekregen: de Parthen Vonones, zoon van koning Phrates en kleinzoon van koning Orodes; de Meden Ariobarzanes, zoon van koning Artavasdes en kleinzoon van koning Ariobarzanes.
- 34 (1) Gedurende mijn zesde en zevende consulaat, toen ik een eind had gemaakt aan de burgeroorlogen en met algemene instemming de volledige macht bezat, heb ik alle politieke zeggenschap uit handen gegeven en overgedragen aan de senaat en het Romeinse volk. (2) Als dank voor mijn diensten is mij op senaatsbesluit de titel Augustus verleend. Ook zijn de deurposten van mijn huis publiekelijk getooid met lauwerkransen en is een burgerkrans opgehangen boven mijn deur. Verder is een gouden schild opgesteld in de Curia Julia, dat getuige een daarop aangebrachte inscriptie een geschenk was van de senaat en het Romeinse volk op grond van moed, mildheid, rechtvaardigheid en plichtsbetrachting. (3) Sinds die tijd heb ik steeds gedomineerd door persoonlijke invloed, maar heb ik geen grotere macht bezeten dan anderen die in de verschillende ambten mijn collega's zijn geweest.
-

- 33 Van mij hebben de Parthen en Meden, op daartoe strekkend verzoek van delegaties bestaande uit de voornaamsten uit hun volk, koningen gekregen: de Parthen Vonones, zoon van koning Phrates en kleinzoon van koning Orodes; de Meden Ariobarzanes, zoon van koning Artabazus en kleinzoon van koning Ariobarzanes.
- 34 (1) Gedurende mijn zesde en zevende consulaat, toen ik een eind had gemaakt aan de burgeroorlogen en overeenkomstig de beden van mijn burgers de volledige macht bezat, heb ik alle politieke zeggenschap uit handen gegeven en overgedragen aan de senaat en het Romeinse volk. (2) Om die reden is mij op senaatsbesluit de titel Augustus verleend. Ook is mijn voorhal publiekelijk getooid met lauwerkransen en is de eikenbladkrans voor redding van burgers opgehangen boven de deur van mijn huis. Verder is een gouden schild opgesteld in de senaatszaal door de senaat en het Romeinse volk, dat middels een inscriptie getuigt van mijn moed, mildheid, rechtvaardigheid en plichtsbetrachting. (3) In aanzien heb ik anderen overtroffen, maar ik heb geen grotere macht bezeten dan mijn collega's.

- 35 (1) Tertium decimum consulatum cum gerebam, senatus et equester ordo populusque Romanus uniuersus appellauit me patrem patriae, idque in uestibulo aedium mearum inscribendum et in curia Iulia et in foro Augusto sub quadrigis, quae mihi ex senatus consulto positae sunt, censuit.
 (2) Cum scripsi haec, annum agebam septuagesimum sextum.

Appendix

- (1) Summa pecuniae quam dedit uel in aerarium uel plebei Romanae uel dimissis militibus: denarium sexiens milliens.
 (2) Opera fecit noua: aedem Martis, Iouis Tonantis et Feretri, Apollinis, diui Iuli, Quirini, Mineruae, Iunonis Reginae, Iouis Libertatis, Larum, deum Penatum, Iuuentatis, Matris Magnae; Iupercal, puluinar ad circum, curiam cum Chalcidico, forum Augustum, basilicam Iuliam, theatrum Marcelli, porticum Octauiam, nemus trans Tiberim Caesarum. (3) Refecit Capitolium sacrasque aedes numero octoginta duas, theatrum Pompei, aquarum riuos, uiam Flaminiam.
 (4) Impensa praestita in spectacula scaenica et munera gladiatorum atque athletas et uenationes et naumachiam et donata pecunia colonis, municipiis, oppidis terrae motu incendioque consumptis aut uiritim amicis senatoribusque, quorum census expleuit, innumerabilis.

- 35 (1) Τρισκαιδεκάτην ὑπατείαν ἄγοντός μου ἢ τε σύνκλητος καὶ τὸ ἵππικὸν τάγμα ὃ τε σύνπας δῆμος τῶν Ῥωμαίων προσηγόρευσέ με πατέρα πατρίδος καὶ τοῦτο ἐπὶ τοῦ προπόλου τῆς οἰκίας μου καὶ ἐν τῷ βουλευτηρίῳ καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ τῇ Σεβαστῇ ὑπὸ τῷ ἄρματι, ὃ μοι δόγματι συνκλήτου ἀνετέθη, ἐπιγραφῆναι ἐψηφίσατο.
 (2) Ὅτε ἔγραφον ταῦτα, ἦγον ἕτος ἑβδομηκοστὸν ἕκτον.

Appendix

- (1) Συνκεφαλαίωσις ἠριθμημένου χρήματος εἰς τὸ αἰράριον ἢ εἰς τὸν δῆμον τὸν Ῥωμαίων ἢ εἰς τοὺς ἀπολελυμένους στρατιώτας ἕξ μυριάδες μυριάδων.
 (2) Ἔργα καινὰ ἐγένετο ὑπ' αὐτοῦ ναοὶ μὲν Ἄρεως, Διὸς Βροντησίου καὶ Τροπαιοφόρου, Πανός, Ἀπόλλωνος, θεοῦ Ἰουλίου, Κυρείνου, Ἀθηνᾶς, Ἑρας βασιλίδος, Διὸς Ἐλευθερίου, Ἡρώων, Θεῶν Πατρίων, Νεότητος, Μητρὸς Θεῶν, βουλευτήριον σὺν Χαλκιδικῷ, ἀγορᾶ Σεβαστῆ, θέατρον Μαρκέλλου, βασιλικὴ Ἰουλία, ἄσος Καισάρων, στοαὶ ἐν Παλατίῳ, στοὰ ἐν ἵπποδρόμῳ Φλαμινίῳ.
 (3) Ἐπεσκευάσθη τὸ Καπιτώλιον, ναοὶ ὀγδοήκοντα δύο, θέατρον Πομπηίου, ὁδὸς Φλαμινία, ἀγωγοὶ ὑδάτων.
 (4) Δαπάναι δὲ εἰς θέας καὶ μονομάχους καὶ ἀθλητὰς καὶ ναυμαχίαν καὶ θηρομαχίαν δωρεαί τε ἀποικίας πόλεσιν ἐν Ἰταλίᾳ, πόλεσιν ἐν ἐπαρχείαις σεισμῶι καὶ ἐνπυρισμοῖς πεπονηκυίαις, ἢ κατ' ἄνδρα φίλοις καὶ συνκλητικοῖς, ὧν τὰς τεμιμῆσις προσεξεπλήρωσεν, ἄπειρον πλήθος.

- 35 (1) Toen ik mijn 13e consulaat bekleedde hebben de senaat, de ridderstand en het gehele Romeinse volk mij de titel Vader des Vaderlands verleend. Daarbij viel ook het besluit dat die titel vermeld moest worden in de voorhal van mijn huis, alsook in de Curia Julia en op het Augustus-Forum, en wel onder het vier-span dat daar voor mij op senaatsbesluit was geplaatst.
- (2) Op het moment van schrijven was ik 75 jaar.

Appendix

- (1) Totaalbedrag dat hij heeft geschonken aan de schatkist, het stadsvolk van Rome of soldaten na einde dienst: 600 miljoen denarii.
- (2) Door hem nieuw gebouwd: tempels van Mars, Jupiter Tonans, Jupiter Feretrius, Apollo, vergoddelijkte Julius, Quirinus, Minerva, koningin Juno, Jupiter Libertas, Laren, Penatengoden, Jeugd en Grote Moeder; Lupercal, Pulvinar bij de Circus, senaatsgebouw en Chalcidicum, Augustus-forum, Basilica Julia, Theater van Marcellus, Porticus Octavia, Woud van de Caesaren aan de overzijde van de Tiber. (3) Door hem gerestaureerd: het Capitool en 82 heilige tempels, Theater van Pompeius, aquaducten en Via Flaminia.
- (4) Kosten gemaakt voor theatershows, gladiatorenspelen, atleten, beestenjachten en naumachie; plus geldschenkingen aan kolonies en municipia, aan steden verwoest door aardbeving of brand, of persoonlijk aan vrienden en senatoren van wie hij de census aanvulde: niet te becijferen.

- 35 (1) Toen ik mijn 13e consulaat bekleedde hebben de senaat, de ridderstand en het gehele Romeinse volk mij de titel Vader des Vaderlands verleend. Daarbij viel ook het besluit dat die titel vermeld moest worden in de voorhal van mijn huis, alsook in de senaatszaal en op het Augustus-Forum, en wel onder de wagen die daar voor mij op senaatsbesluit was geplaatst.
- (2) Op het moment van schrijven was ik 75 jaar.

Appendix

- (1) Totaalbedrag geschonken aan de schatkist, het stadsvolk van Rome of soldaten na einde dienst: 600 miljoen.
- (2) Door hem nieuw gebouwd: tempels van Ares, Zeus Donderaar, Zeus Trofeebringer, Pan, Apollo, de god Julius, Quirinus, Athena, koningin Hera, Zeus Bevrijder, heroën, voorvaderlijke goden, Jeugd en Moeder der goden; senaatszaal met Chalcidicon, Augustus-forum, Theater van Marcellus, Basilica Julia, Woud van de Caesaren, stoa's op de Palatijn, stoa in de circus Flaminius.
- (3) Door hem gerestaureerd: het Capitool en 82 tempels, Theater van Pompeius, Via Flaminia en aquaducten.
- (4) Kosten gemaakt voor theatershows, gladiatorenspelen, atleten, naumachie en beestenjacht; plus geldschenkingen aan kolonies en steden in Italië, aan provincieplaatsen die te lijden hadden gehad onder aardbeving of branden, of persoonlijk aan vrienden en senatoren van wie hij de census aanvulde: onmetelijk hoog.

Deze uitgave

Voor de vertaling is gebruik gemaakt van de Latijnse en Griekse bronteksten in: Alison E. Cooley, *Res Gestae Divi Augusti*, Text, Translation, and Commentary, (Cambridge University Press), Cambridge 2009. De Latijnse en Griekse teksten zijn in dit boekje opgenomen naast de vertalingen, en wel in gewijzigde vorm: de tekstkritische symbolen zijn verwijderd, de interpunctie is waar nodig aangepast en de alinea-indeling en layout volgen zo veel mogelijk die van de vertalingen. De Latijnse en Griekse teksten zijn bedoeld als leesteksten, niet als wetenschappelijke bronuitgave.

In de vertaling is geprobeerd om, meer dan in andere vertalingen, rekening te houden met de woordvolgorde in het origineel, voor zover daarin speciale accenten te onderkennen lijken. In de hele tekst is gestreefd naar een gedragen en enigszins formele toon. Bestaande Nederlandse vertalingen van de Latijnse *Res Gestae*, zoals die van Ivo Gay (Rotterdam 1998), zijn niet systematisch geraadpleegd.

De vertaling van de Griekse versie (de eerste in het Nederlands) volgt waar mogelijk de vertaling van de Latijnse versie. Waar de Griekse tekst duidelijke verschillen daarmee vertoont is een afwijkende vertaling gekozen. De verschillen liggen op diverse vlakken, zoals terminologie, benaming, inhoud en woordvolgorde. Sommige verschillen zijn gemakkelijk verklaarbaar vanuit het Griekse taaleigen, andere doen vermoeden dat er sprake is van welbewuste aanpassingen.

De vertaler dankt Jaap-Jan Flinterman, Suzanne Adema en Rodie Risselada voor hun waardevolle opmerkingen en aanvullingen bij verschillende versies van beide vertalingen, en Jona Lendering voor zijn adviezen en het gebruik van zijn fotoarchief.

De twee vertalingen zijn eerder verschenen in: *Lampas*, tijdschrift voor classici, 52 (2019), nr. 3, blz. 7-29, als onderdelen van een themanummer *Res Gestae Divi Augusti* over keizer Augustus (zie: verloren.nl/tijdschriften/lampas). De redactie van *Lampas* heeft bereidwillig ingestemd met overname en aanpassing voor publicatie in deze aparte uitgave van Stichting Carptim en uitgeverij Verloren. Een speciaal woord van dank gaat daarom uit naar de *Lampas*-redactie voor haar ruimhartige opstelling.

De vertaler

Vincent Hunink (1962) is universitair docent GLTC aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Sinds 1990 is hij actief als vertaler van Latijnse en Griekse teksten (zie: www.vincenthunink.nl)

Dit boekje is in 2019 geproduceerd in opdracht van stichting Carptim, in nauwe samenwerking met uitgeverij Verloren, de uitgever van *Lampas*. Het is bedoeld voor relaties van stichting Carptim en uitgeverij Verloren.

Carptim beoogt positief bij te dragen aan het vertaalklimaat in Nederland voor Latijn en Grieks onder andere door het stimuleren van nieuwe uitgaven van klassieke vertalingen (inclusief beschouwingen over vertalingen en vrije bewerkingen geïnspireerd op de klassieke oudheid), en het bekendmaken van het vertaalwerk bij een breed publiek, met name bij leerlingen en studenten. De stichting draagt als naam een zeldzaam Latijns bijwoord met als betekenis ‘pluukgewijs’, ‘stukje bij beetje’, ‘hier wat en daar wat’. Meer informatie: www.carptim.nl

Afbeelding op het omslag: tempel van Rome en Augustus, Ankara (TR)
(c) Livius.org | Jona Lendering.

ISBN 9789087048235

©Vincent Hunink
Uitgeverij Verloren
Torenlaan 25, 1211 JA Hilversum
www.verloren.nl

Typografie: Rombus, Hilversum

No part of this book may be reproduced in any form without written permission from the publisher.

De digitale versie van dit boekje
is gratis beschikbaar voor alle belangstellenden.

Wilt u uw dank of interesse laten blijken,
dan is Carptim dankbaar voor uw gift.

Graag uw gift overmaken via <https://bunq.me/carptim>
Of direct naar NL83 BUNQ 2290 1406 35

Ook kleine giften zijn hartelijk welkom!

Carptim is door de Belastingdienst erkend als 'culturele ANBI'.
Uw gift is daardoor fiscaal gunstig aftrekbaar
bij uw opgave inkomstenbelasting.

Kort voor zijn dood stelde de Romeinse keizer Augustus (63 v.Chr.-14 n.Chr.) een tekst op over zijn politieke en militaire prestaties. Natuurlijk geeft hij daarvan een heel positief beeld. Deze Res Gestae gelden daarom als voorbeeld van antieke propaganda.

De tekst is overgeleverd door inscripties uit het huidige Turkije. En wel tweetalig: een Latijns origineel en een Griekse vertaling. Deze uitgave biedt van beide versies vertalingen door Vincent Hunink, die eerder zijn verschenen in het tijdschrift Lampas. De vertalingen zijn hier opnieuw opgemaakt en tevens voorzien van de bronteksten.

